

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra psychologie a patopsychologie

Bakalářská práce

Andrea Nováková

Sigmund Freud a Carl Gustav Jung.

Otec a korunní princ psychoanalýzy

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucí práce. Použila jsem jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne:

.....

Poděkování:

Ráda bych poděkovala Mgr. Lucii Křeménkové, Ph.D za odborné vedení mé bakalářské práce. Své rodině za podporu při studiu a při tvorbě bakalářské práce a samozřejmě všem zaměstnancům školy a univerzitní knihovně za pomoc při studiu.

Anotace

Jméno a příjmení:	Andrea Nováková
Katedra:	Psychologie a patopsychologie
Vedoucí práce:	Mgr. Lucie Křeménková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Sigmund Freud a Carl Gustav Jung. Otec a korunní princ psychoanalýzy
Název v angličtině:	Sigmund Freud and Carl Gustav Jung Father and crown prince of psychoanalysis
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá podrobněji životem a prací Sigmunda Freuda a jeho žáka Carla Gustava Junga. Práce dále pojednává o rozchodu přátelství mezi těmito dvěma velikány a v čem se jejich práce lišili.
Klíčová slova:	Sigmund Freud, psychoanalýza, Carl Gustav Jung, kolektivní nevědomí,
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with the life and work of Sigmund Freud and his student Carl Gustav Jung. The work also discusses the break-up of friendship between the two giants and what their work differed.
Klíčová slova v angličtině:	Sigmund Freud, psychoanalysis, Carl Gustav Jung, collective unconscious
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	47 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

Obsah

Anotace	4
Úvod.....	5
1 Sigmund Freud	6
1.1. Životopis	6
1.2. Psychoanalýza	12
1.2.1. Teoretické předpoklady pro vznik psychoanalýzy	15
1.2.2. Výklad snů.....	16
1.2.3. Topografický model lidské mysli.....	18
1.2.3.1. Teorie pudů	19
1.2.4. Strukturální model osobnosti.....	20
1.2.5. Anna Freud.....	21
1.2.6. Psychosexuální vývoj.....	23
1.2.7. Libido jako součást sexuálního pojetí psychoanalýzy.....	24
2 Carl Gustav Jung	25
2.1. Životopis	25
2.2. Sabina Speilreinová a Antonie Wolffová.....	34
2.2.1. Sabina Speilreinová, od pacientky po významnou analytičku	34
2.2.2. Antonie Wolffová, důležitá žena v Jungově životě.....	36
2.3. Jungovi rozsáhlé teorie o nevědomí	37
2.3.1. Kolektivní a osobní nevědomí.....	37
2.3.2. Archetypy jako součást kolektivního nevědomí	38
2.3.3. Komplexy spojené s osobním nevědomím.....	40
3 Rozchod mistra Sigmunda Freuda a korunního prince Carla Gustava Junga	42
3.1. První setkání Freuda s Jungem.....	42
3.2. Neshody, rozchod, svoboda	42
4 Rozdíly v práci S. Freuda a C.G. Junga	44
Závěr	47
Seznam literatury	48

Úvod

Téma a cíl bakalářské práce je přiblížení života a teorií Sigmunda Freuda a Carla Gustava Junga, otce a korunního prince psychoanalýzy. První část se věnuje Sigmundu Freudovi, který je jedním z nejznámějších psychologů všech dob. Je také některými autory do jisté míry kritizován pro svoje teorie o sexualitě, které byly do té doby tabuizovaným tématem. Freud ovlivnil psychologii jako nikdo před ním. Jeho pojetí psychologie bylo do té doby neprozkoumané. Jako první uvedl koncepci vývoje jedince, která vyšla v jeho mistrovsky napsaném díle Výklad snů. Zabýval se hlavně vnitřním světem jedince, analýzou snů a koho by nezajímalo co se děje uvnitř člověka a do jaké míry můžeme být našimi pudy či vnitřními přáními ovlivněni? Musíme zmínit, že Freud jako Žid to neměl v životě lehké, po vypuknutí druhé světové války a hromadnému vyhledávání a vraždění židů, byl Freud a jeho rodina v nebezpečí. Naštěstí jeho celosvětová známost mu pomohla k tomu, aby mohl emigrovat se svojí rodinou do Anglie a pogromům v Rakousku se vyhnout.

Freud byl posedlý myšlenkou, že musí najít svého nástupce, který dál bude kráčet v jeho šlépějích a rozvíjet jeho myšlenky. Takovým to nástupcem se měl stát, nikdo jiný než Carl Gustav Jung aneb korunní princ psychoanalýzy, jak ho Freud nazýval. Jung i Freud byly ze začátku nadšeni jejich společnými zájmy a jejich spoluprací. Druhá část se tedy bude věnovat životu C. G. Junga, hlavního představitele hlubinné psychologie. Jung byl úplně jiný než Freud, např. měl hodně zájmů, kterým se věnoval, a které navzájem prohluboval a hledal mezi nimi spojitosti. Velmi rád cestoval nejen do Spojených států, ale navštívil i Afriku a Indii. Jung byl milovníkem žen, byl jimi obklopen snad všude, kde se ukázal. Na rozdíl od Freuda nepůsobil přísným výrazem, ale naopak velmi přátelsky. Třetí část se věnuje rozchodu velikánů Freuda a Junga. Postupně se začali ve svých názorech rozcházet. Jung nechtěl odstoupit od zkoumání astrologie, alchymie nebo okultistických věd. Freud těmto vědám nevěřil a varoval svého přítele, aby se zbytečně nepouštěl do věcí, které nelze vědecky vysvětlit. Jung však na rady svého mistra nedal a nadále zkoumal psyché z hlediska mysticismu či okultních věd. Definitivní rozkol dvou velikánů nastal po vydání druhého díla Jungových Proměn. V roce 1913 spolu přerušili veškerou korespondenci, už nebylo vyhnutí k rozpadu jejich vztahu, přeci jen Jungovy myšlenky v některých případech kritizovaly Freuda a jeho pansexualitu. Ale pokud se potkali někde na konferenci či na přednášce, chovali se k sobě s pokorou a úctou.

Poslední kapitola mé bakalářské práce porovnává, do jaké míry se jejich názory odlišili. Pro přehlednost je uvedena na konci tabulka s porovnáním Freuda a Junga.

1 Sigmund Freud

Sigmund Freud se stal velmi uznávaným a všeobecně známým psychologem všech dob. Jedním z důvodů může být vytvoření psychoanalýzy nebo teorií snů, či strukturální model lidské psychiky. S jistotou lze říci, že skoro každý už někdy slyšel jméno Sigmund Freud. Ale proč je tento muž natolik uznávaným vědcem na poli psychologie? V této kapitole se budeme věnovat jeho životu, pracemi a snad se nám podaří odpovědět i na otázku, proč se stal na tolik uznávaným vědcem.

1.1. Životopis

Sigmund Schlomo Freud se narodil 6. května 1856 v moravském městečku Příbor na Moravě (dříve známé pod jménem Freiberg), které bylo součástí Rakousko-Uherska. V roce 1931, kdy místní obyvatelé městečka Příbor, chtěli umístit pamětní desku na rodný dům S. Freuda, zjistili, že v obecní matrice je jiné datum a to 6. března a jméno Sigismund. Proč, ale Freud tedy nepoužíval jméno Sigismund? Jedním z důvodů může být fakt, že toto jméno už v rodině bylo, a aby nedocházelo k jejich zaměňování, mladý Freud se musel nechat přejmenovat na Sigmunda. A co se týče data jeho narození, nejspíš udělal písař chybu, při přepočtu židovského kalendáře do gregoriánského. Je tu však ještě jedno tvrzení, které udává, že se Freud narodil následující rok, po sňatku jeho rodičů. Jeho otec zvolil datum 6. května z důvodu, aby mezi sňatkem a narozením syna uplynulo 9. měsíců (Markus, 2002). „*Ale zanechme spekulací. Za den Freudova narození se dnes považuje 6.května*“ (Markus, 2002, s. 13).

Jeho otec se jmenoval Jákob Freud, byl to židovský obchodník s vlněným prádlem, šatstvem a potravinami. Jednu polovinu roku pobýval doma a druhou polovinu roku cestoval po Haliči, Maďarsku, Rakousku a Sasku, kde obchodoval se zbožím. Měl tři manželky, ale až se třetí Amálií Freudovou, která byla mimo jiné o 20 let mladší než on, měl 8 dětí, mezi nimi i Sigmunda (Storr, 1996).

Když byly Freudovi asi 3 roky, otcův podnik zkrachoval z důvodu hospodářské krize. Celá rodina se tedy musela přestěhovat nejdříve do Lipska, kde strávili asi jeden rok a poté se přestěhovali do velkého města Vídně (Markus, 2002).

Základní vzdělání získal Freud od svých rodičů. Od roku 1865 navštěvoval střední školu, později známou jako Sperlovo gymnázium, kde byl celých 7 let třídním přemiantem. Židé v té době mohli studovat pouze dva obory: medicínu a práva. Freud chtěl nejdříve studovat práva, ale po přečtení inspirativního Goethova díla: *O přírodě*, se rozhodl zasvětit svůj život vědě a

začal studovat medicínu. V roce 1873 složil maturitní zkoušku na gymnáziu a přihlásil se na Lékařskou fakultu ve Vídni (Storr, 1996).

Freud na čas přerušil studium na medicíně, aby mohl provádět výzkum v Brückeově Fyziologickém institutu.¹ Doufal, že se stane fyziologem a specializuje se na výzkum. Freud se stal odborníkem přes neurofyziologii a neuroanatomii. Věnoval se zde studiu mihule říční a mihule potoční, u nichž zjišťoval nervová zakončení, pracoval i s preparáty raka říčního, kde chtěl objasnit strukturu spojení jednotlivých nervových vláken a ganglií nervového přenosu po celém těle (Schwartz, 2003).

V roce 1882 se Freud seznámil s Martou Bernaysovou a po dvou měsících známosti se spolu zasnoubili. Freud své snoubence napsal: „*Než jsem Tě poznal, žil jsem naprosto neradostně a nyní, kdy jsi, v principu mou, je smyslem mého života, na němž mi nijak nezáleželo, abych Tě získal zcela*“ (Markus, 2000, s. 32). Z důvodu špatné finanční situace se rozhodl Freud odejít z Brückeho institutu. Chtěl zabezpečit svoji budoucí rodinu, a tedy práce ve výzkumu byla nereálná. Navíc mu sám Brücke poradil, zda by nebylo lepší výzkum opustit, aby si mohl někde jinde vydělat dostatek peněz (Markus, 2002).

Freud nastoupil do Vídeňské všeobecné nemocnice, kde studoval a stal se odborníkem na diagnózy různých chorob a poškození mozku. Přes dva roky pracoval Freud jako aspirant a nedostával plat. O to víc se nažil dostat k profesorovi Nothnagelovi na místo asistenta, jež by mu přinesla nepatrnou finanční odměnu. V květnu roku 1883 byl přijat jeho učitelem Theodorem Meynertem jako sekundář na psychiatrii (Markus, 2002).

V roce 1885 získal stipendium a tím možnost studovat 6. měsíců u profesora Jeana – Martina Charcota² v Paříži. Chtěl se zde věnovat především anatomii mozku. Byl stále víc a víc fascinován Charcotem. Poprvé se zde seznámil se symptomy hysterie, jako je například cukání celého těla, ochrnutí, poruchy vidění, které někdy vedou až k deliriu. I samotný Charcot byl Freudem nadšen, ke konci Freudova pobytu mu umožnil přeložit jeho *Nové přednášky o onemocněních nervového systému, obzvláště o hysterii*. Po návratu do Vídně, Freud propagoval

¹ Ernst Wilhelm von Brücke byl Freudovým profesorem fyziologie na Vídeňské univerzitě. Ernst Brücke patří k hlavním osobnostem, které přispěli k velkému pokroku v moderní fyziologii. Zabýval se například výzkumem zaměřeným na fyziologické aspekty řeči, který vedl k vývoji prvních protetických pomůcek pro poškozené hlasivky (Schwartz, 2003). Brücke a jeho spolupracovníci se věnovali myšlence, že všechny životní procesy je možné vysvětlit pojmy fyziky a chemie a tím vyloučit z biologie náboženské a vitalistické pojmy (Storr, 1996).

² Jean Martin Charcot patří k nejvýznamnějším evropským neuropsychiatrům. Působil jako ředitel v nemocnici Salpêtrière. Zabýval se studiem hypnózy a hysterie, osvobodil hysterii od předsudků a prokázal, že hysterii netrpí pouze ženy ale i muži. Hypnózu Charcot používal k pozorování hysterických symptomů (Schwartz, 2003).

léčbu hypnózou. Narazil však na velký odpor vídeňských lékařů i jeho dobrého učitele Theodora Meynerta, který se od něho čím dál tím více distancoval (Markus, 2002).

Freud se však nadále věnoval možnostem hypnózy a v roce 1886 si otevřel soukromou praxi, jako odborník na nervová onemocnění. Hysterická onemocnění léčil tehdejšími běžnými prostředky: vhodnou stravou, vyhýbáním se únavě a stresu, cvičením, masážemi nebo elektrickou stimulací periferního nervového systému. Po návratu z Paříže a založení vlastní praxe roku 1886, začal Freud spolupracovat s Josefem Breuerem³, který léčil hysterii tak, že si s pacienty povídal a používal hypnózu k vysledování hysterických příčin na rozdíl od Charcota, který využíval hypnózu k pozorování hysterických symptomů (Schwartz, 2003).

V roce 1886 se Freud oženil se svou snoubenkou Martou. Jejich manželství probíhalo harmonicky a bez vážných problémů. Měli spolu 6 dětí, poslední Anna Freudová se jako jediná věnovala psychoanalýze. Freudova rodina se dále rozrůstala a po narození třetího dítěte se musela přestěhovat do většího bytu na předměstí Alsergrund, v 9. okrese, v Berggasse č. 19. (Markus, 2002).

Kromě rozvíjení své klinické praxe, Freud překládal dvě knihy: O hypnóze a jejím využití v psychoterapii, od francouzského neurologa Hippolyta Bernheima, kterého Freud roku 1889 navštívil na klinice v Nancy. Freud zde chtěl zdokonalit svoji techniku hypnózy, byl však zklamán, když zjistil, že i Bernheimovi dělá problém dostat pacienty do hypnotického stavu, zvláště u pacientů, kteří nejsou hospitalizováni. Od Bernheima se Freud dozvěděl, že pacienti po hypnóze zapomínají, co se s nimi dělo, začal tedy experimentovat s novou metodou tzv. „*nátlakovou technikou*“, kdy položil ruku pacientovi na čelo a tvrdil, že si pacient pamatuje, co se dělo v době, kdy se poprvé objevily hysterické příznaky (Schwartz, 2003).

V roce 1892 začal pomalu opouštět léčení hypnózy a začal se věnovat nové metodě – *volné asociace*. Volná asociace požadovala po pacientovi větší míru nezávislosti, pacient měl vyjádřit své pocity, myšlenky nebo fantazie, které je v daném okamžiku napadli. Tato změna v přístupu měla kladný vliv na rozvoj psychoanalýzy, která pomáhá pacientům, aby oni sami si pomohli, namísto toho, aby spoléhali na přímou radu od lékaře. Pacienti se většinou zmínili i o svých snech, kterým se Freud také zabýval (Storr, 1996). Metoda volných asociací a již zmíněný výklad snů je níže v práci uveden.

³ Josef Breuer byl rakouským psychiatrem. Vystudoval medicínu na Vídeňské univerzitě, kde později pracoval. Léčil hysterii pomocí hypnózy, kdy nejslavnější pacientkou byla Bertha Pappenheimová (Anna O.). V roce 1895 tento případ uvedl spolu se S. Freudem v knize: Studie o hysterii (Hunt, 2000).

Freud společně s Breuerem vydávají roku 1895 knihu s názvem: *Studie o hysterii*, která obsahovala 5 případů hysterie, se kterými se Freud a Breuer setkali. Například Breuerův případ Anny O., kde představil novou techniku, z níž se vyvinulo analytické sezení. Právě tento případ přivedl Breuera a Freuda na myšlenku, že je důležité naslouchat. Ale jen málo lékařů uznávalo fakt, že by mluvení mělo pomáhat, většinou ale předepisovali pacientům klid, cvičení, hydroterapii, různé léky apod. Breuer a Freud se snažili pochopit mechanismus hysterické konverze. Mnohé symptomy bylo možné zmírnit mluvením, spolu s poznáním, že fyziologický základ hysterické paralýzy je vymyšlený a nezakládá se na skutečnosti. To vedlo Freuda k tomu, že se zaměřil na psychologické chápání hysterie. Freud postupně začal předpokládat, že neurózy jsou následkem různých druhů sexuálního zneužívání. Breuer s touto myšlenkou nesouhlasil a nehodlal tuto teorii podporovat, proto se v tomto směru s Freudem rozešli (Schwartz, 1999).

V roce 1896 stál Freud na pokraji vytvoření nové psychologie. Freudova teorie o tom, že hysterické jevy vznikají z vytěsněných vzpomínek na sexuální trauma, byla výrazným posunem v této oblasti, a to posun z neurologického problému na problém psychologický. Neurózu tedy můžeme chápat jako výsledek nějaké prožité zkušenosti. O rok později Freud odstupuje od své teorie. Důvodem bylo zjištění, že pohlavní zneužívání není jedinou formou násilí, jež je pro vznik hysterie významná. Další rok napsal svému příteli dr. Fliessovi, že je přesvědčený o tom, že právě otcovská zvrhlost je příčinou hysterie. Podezíral i otce své manželky, jelikož její sestry trpěly hysterií. Opravdu bylo tolik dětí svedeno svými opatrovníky? Čím více dat Freud získával, tím více byla jeho teorie nepravděpodobná. Nakonec Freud opouští studium hysterie a zaměřuje se na práci *Výklad snů*, která vyšla roku 1900. Vývoj psychoanalýzy byl změnou Freudových zájmů značně ovlivněn. Psychické následky traumatu způsobené opakovaným zneužíváním v dětství ustoupili do pozadí a do popředí se dostává zkoumání fantazijního života, dynamika, která má původ v sexualitě a oidipovský trojúhelník (Tamtéž, 1999).

V díle *Výklad snů* uvedl Freud Topografický model mysli rozdělené na tři oblasti: *nevědomí*, které obsahuje nepřijatelné myšlenky a pocity, *předvědomí*, obsahující přijatelné myšlenky, které je možné přivést do vědomí, a *vědomí* (Mitchell, Blacková, 1999). Topografický model Freuda je níže vysvětlen, stejně jako teorie snů.

V roce 1902 se formulovala „**Střední psychologická společnost**“, která se scházela pravidelně každý týden ve Freudově čekárně, aby vedli diskuse o léčebné metodě, kterou Freud zaváděl do praxe. Členové psychické společnosti byli např. dr. R. Reitler (který jako první ve

Vídni praktikoval Freudovu psychoanalýzu), dr. M. Kahane (který, pracoval v nervovém sanatoriu) nebo dokonce Alfred Adler, nervový lékař. Členové se dále rozrůstali a když byla Freudova čekárna malá, scházeli se jinde. Jedním z nových členů byl Carl Gustav Jung, který se později roku 1910 stal předsedou Mezinárodní psychoanalytické společnosti (Markus, 2002).

V roce 1905 Freud vydává knihu s názvem: *Tři eseje o teorii sexuality*, která vyvolala řadu kritiky a odmítání. Kniha byla nazvána „pornografií“ a pošpinění čistoty v dětství. Kniha obsahovala 3 části, první o sexuálních úchylnkách, druhá o infantilní sexualitě a třetí část popisovala vývoj sexuality v dospívání a odlišení ženské a mužské osobnosti vzhledem k anatomickým rozdílům. Vznikla tak první ucelená vývojová koncepce z pohledu psychosexuálního vývoje. Vývoj obsahuje 5 stádií, kterými si každý jedinec musí projít. Přátelé Freuda od něho postupně odstupovali, většinou z důvodu, že neuznávali některé Freudovy teorie např. teorie o sexuálním původu neuróz (Hunt, 2000). V roce 1907 píše Jungovi o nepochopení a lhostejnosti jeho přátel. O několik let později se rozejde i s Jungem (Markus, 2002). Teorie sexuality, kterou Freud v následujících letech rozvíjel, vychází z teorie pudů. Podle Freuda je psychika rozdělena na vnitřní a vnější podněty. Mezi vnitřní podněty patří sexuální pudy, které se projevují v různých formách napětí a ke svému vybití potřebují aktivitu. Freud se domníval, že sexuální pud je zdrojem všech konfliktů. Jiné pudy jako např. sebezáchovné instinkty pohnutky nebo přání, jsou pouze odvozené od sexuálního pudu. Až v roce 1920 Freud připustil, že by mohl být i pud agresivní, který už není součástí sexuálního pudu, ale je na stejné úrovni. Vznikla tak dualistická teorie pudu (Mitchell, Blacková, 1999). Teorie pudů je níže v práci uvedena.

V roce 1923 se u Freuda objevila rakovina hltanu, jícnu a dutiny ústní. Prošel několika bolestivými operacemi, které nakonec vyústily v to, že Freud musel nosit umělou čelist, která mu ztěžovala řeč i příjem potravy. Starala se o něj jeho dcera Anna, která plnila jak roli sekretářky, tak i jeho ošetřovatelky (Plhánková, 2011). V témže roce rozšiřuje svůj topografický model o strukturální model lidské psychiky v díle: *Já a Ono*. Na Mezinárodním psychoanalytickém kongresu roku 1925, přednesla Anna Freudová, na přání jejího otce pojednání o strukturálním modelu lidské psychiky. Anna na tento model navázala a rozšířila koncepci ega a obranných mechanismů (Hunt, 2000).

V roce 1938 byla situace v Rakousku antisemitistická. Rakousko okupovali Hitlerovi vojáci SA, kteří znepříjemňovali život Židům v Rakousku. Ani rodina Freuda neměla být výjimkou. O Freuda se zajímali američtí diplomaté, kteří měli za úkol zajistit, aby nedocházelo

ke špatnému zacházení s Freudem. Dokonce i Benito Mussolini se obrátil přímo na Hitlera s prosbou, aby Freuda ušetřil. Rodině byla dopřána chvilka oddechu od německých vojáků, než jednoho dne 15. března 1938 přišli k Freudovi domů a žádali po jeho ženě Martě všechny peníze, které mají v domě. Marta jim je vydala, na tuto situaci byla připravena. Asi týden po první návštěvě se gestapo objevilo znovu, aby vykonalo důkladnější prohlídku, zatkli Freudovu dceru Annu, kterou odvezli k výslechu do hlavního sídla gestapa. Za pár hodin se Anna v pořádku vrátila, díky americkému diplomatovi, který žádal po gestapu její propuštění. Po skončení prohlídky Freudova bytu, měl Freud podepsat dokument, který byl předem předtištěný a následujícího znění: „*Já, profesor Freud, tímto potvrzuji, že po připojení Rakouska k Německé říši se mnou německé úřady, a obzvláště gestapo, jednaly s ohleduplností a úctou odpovídající mé vědecké pověsti, že jsem se mohl věnovat své činnosti zcela dle svých přání, a nemám ten nejmenší důvod ke stížnosti.*“ Freud samozřejmě tento dokument podepsal, dokonce připsal větu: „*Gestapo mohu každému co nejvřeleji doporučit*“ (Markus, 2002, s. 222).

Ernest Jones a Marie Bonapartová se podíleli na odchodu Freudovi rodiny do emigrace. Freud měl ovšem zaplatit daň ve výši 31 329 říšských marek.⁴ Se zaplacením mu pomohla Marie Bonapartová, která poskytla Freudovi 12 000 holandských guldenů, které ji Freud vrátil poté, co emigroval do Anglie. Celkem brzy se podaří Freudovi sehnat všechny dokumenty potřebné pro vycestování. Nejdříve odjíždí jejich vnuk Ernest, po něm sestra Marty Freudové Mína, poté syn Jean-Martin a dcera Matylda. Jako poslední opouští Vídeň Sigmund, Marta a jejich dcera Anna. Den před odjezdem dostává rodina od nacistů prohlášení o bezúhonnosti, které bylo potřeba k vycestování. Ten samý den byl Freud vyšetřen svým lékařem, který prohlásil, že se neobjevily žádné nové příznaky choroby, a že si Freud plně uvědomuje náročnost cesty. Následující den 3. června 1938 Freud s manželkou a dcerou Annou odjíždějí z Vídně, Freud se už nikdy do Vídně nevrátil. Poslední zbytek svého života strávil v Anglii (Markus, 2002).

V Anglii aktivně působil jako předseda Německé akademie v exilu, i když jeho zdravotní stav nebyl v pořádku. Zhoubné novotvary se velmi rychle šířili, nevléčitelný karcinom, který se nacházel příliš hluboko v dutině ústní, bohužel už nebyl operativní. Ke konci svého života trpěl silnými bolestmi, odmítal utišujícími prostředky. „*Raději chci přemýšlet v bolestech než nebyť s to jasně myslet*“ (Markus, 2002, s. 243).

⁴ Cca 180 000 německých marek v r. 1989 (Markus, 2002).

Doktor Schur byl osobním lékařem Freuda. Při svém prvním setkání mu Freud oznámil, že až bude v koncích a smířen s tím, že zemře, má mu doktor pomoci, aby netrpěl. Dva dny před smrtí mu Freud připomněl jejich tehdejší rozhovor, byl připraven. Druhý den mu lékař podal 0,02 gramů morfia, Freud pocítil úlevu a usnul. Po 12 hodinách doktor dávku zopakoval, Freud upadl do kómatu, ze kterého se už neprobral. (Markus, 2002).

Sigmund Freud zemřel 23. září 1939 ve věku 83 let. Jeho smrt je vnímána jako vysvobození od neustálé bolesti, kterou ke konci svého života pocítoval. Zajímavostí je, že ani přes silné bolesti, operace a rakovinotvorné nádory Freud nepřestal s kouřením (Schwartz, 2003).

1.2. Psychoanalýza

Pojem psychoanalýza je velmi široký, zabývá se řadou témat, které jsou navzájem propojené. Pro lepší uchopení tohoto pojmu je uvedena definice podle Nakonečného (1995); „*psychoanalýza je vědou o nevědomí*“ a novější slovníková definice podle Hartla a Hartlové (2015) je psychoanalýza: „*psychologický směr založen na přesvědčení o rozhodujícím vlivu sexuálního pudu na vývoj jedince. Metoda léčby duševních a emočních poruch založené na produkci volných asociací, snů a raných dětských zážitků, postupných interpretací navozovaných terapeutem a analýze odporu.*

Prvním krokem k vynálezu psychoanalýzy byla reakce na požadavek jedné pacientky, která se léčila u Freuda. Trpěla tikem v obličeji a různými halucinacemi. Tato pacientka byla první, na které Freud použil Breuerovu metodu hypnoterapie a nancyskou metodu posthypnotické sugesce, díky kterým dostal její symptomy pod kontrolu. Na tomto případě se Freud naučil něco, co mělo velký význam pro rozvoj psychoanalýzy. Když Freud žádal pacientku, aby si vzpomněla na traumatickou příhodu, odpovídala, že neví. Na další žádost se pacientka rozhovořila o tom, co ji zrovna přišlo na mysl. Tyto významné myšlenky odkrývaly traumatické vzpomínky, kterých si Freud všiml. Tím vznikla metoda a výzkumná technika **volné asociace**. Při této metodě si pacienti lehli na lůžko, zavřeli oči, měli se soustředit na své vzpomínky a při tom říkat, vše, co je zrovna napadne. Freud si všiml, že zapomenuté vzpomínky, které byly oživeny s velkými potížemi a které pacient radši záměrně zapomněl jsou zážitky vyvolávající stud, výčitky proti sobě samému a jsou spjaté s psychickou bolestí či současným traumatem (Hunt, 2000). Na základě těchto asociací terapeut identifikuje povahu vnitřního konfliktu a léčba spočívá v tom, že je pacient přiveden k uvědomění si svého konfliktu. Například hysterické příznaky byly symbolem konfliktu a nevědomím pokusem o jeho řešení (Markus, 2002). Freud ze začátku aplikování metody volné asociace, využíval i dotykovou techniku, od které nakonec upustil, jelikož to byla jiná forma sugesce a Freudovi

připomínala hypnózu. Při této metodě Freud položil ruku na pacientovo čelo, ujistil pacienta, že si vybaví vzpomínky ve formě obrazů, které mu má sdělit. V roce 1900 však používal pouze slovní sugesci. Metoda volných asociací se ukázala jako použitelná nejen pro hysterii, ale i pro jiné typy neuróz (Hunt, 2000).

Termín psychoanalýza tedy poprvé použil Freud v roce 1896, když se začal zabývat do větší míry nevědomím a do jaké míry jsme nevědomími procesy ovlivněni. Psychoanalýza se podle Freuda měla zabývat především tím, že zbavovala pacienty hysterických a obsedantních představ, které mohly vyvolat neurózu (Markus, 2002). Freud dospěl k přesvědčení, že původem neuróz jsou konflikty mezi osobní morálkou a sexualitou, jelikož jeho pacienti byli převážně z kruhů buržoasie vykazovali konflikty mezi sexuálním životem a sexuálním traumatem (zneužívání) (Storr, 1996). V této době bylo velmi rozšířené potlačování sexuality, proto mnoho problémů v tehdejší klinické praxi mohlo pramenit z úzkosti, způsobené nepříjemnými sexuálními touhami. Freud publikoval svoji teorii úzkosti, která obsahovala pojem vytěsnění (Borossa, 2002). Vytěsnění je základním příkladem nevědomého (Freud, 1998). Podle Freuda, nepříjemné sexuální touhy pocházejí z primitivního Id, dostávají se do konfliktu se společenskými normami, s morálkou, které jsou v lidské mysli zakořeněné ve formě ega nebo superega. Ego tedy vytěsňuje nepříjemné představy a odsunuje je do nevědomí. Tato vytěsněná představa se může znovu pokusit dostat do vědomí a vyvolat opět úzkost ega (Borossa, 2002). Freudova teorie Strukturálního modelu lidské mysli je níže vysvětlena.

Dalšími důležitými prvky v psychoanalytické terapii je **fenomén přenosu a výklad snů**. Přenosu se podle Freuda není možné vyhnout, vyrovnat se s ním je důležitý krok k odhalení traumatu a jeho odstranění. Pomocí přenosu pacient přenáší na svého terapeuta své city a postoje. Příkladem je případ Dory, která ukončila předčasně léčbu hned poté, co dosáhla lepších výsledků. Freud nad tímto případem dlouho přemýšlel a došel k názoru, že když Dora byla zamilovaná do souseda pana K., který ji zároveň odpuzoval a přitahoval a byl silným kuřákem podobně jako Freud, je možné, že se do Freuda Dora mohla zamilovat. Proto ukončila předčasně léčbu. Freud upozorňuje, že je důležité si přenosu včas všimnout a uvědomit na něj svého pacienta (Hunt, 2000). Tohoto přenosu si Freud všiml i u případu Anny O., kdy si Anna vytvořila citovou závislost ke svému lékaři dr. Breuerovi. Tato závislost vyústila v Anninu halucinaci, že rodí Breuerovi dítě. Na základě této halucinace, se Breuer rozhodl její léčbu ukončit (Saic, 2005). Tento případ je níže uveden.

Druhým prvkem analytické techniky je výklad snů, který je důležitý pro získání představ o nevědomí. V následujících letech analyzoval Freud přes tisíc snů svých pacientů, přátel a analyzoval samozřejmě i své sny. Tato metoda byla podle Freuda jedna z nejužitečnějších nástrojů psychoanalytické léčby a výzkumu nevědomí (Hunt, 2000). Téma Výklad snů je níže zmíněn.

Volné asociace a výklad snů přivedly Freuda k zajímavému zjištění. Jak bylo řečeno výše, Freud se domníval, že za původem neuróz je nějaké sexuální trauma. Tuto teorii mu částečně jeho pacienti potvrdili. Při analýze pacientů, převážně žen, se Freud mnohokrát dozvěděl, že pacientky byly sexuálně obtěžovány, v některých případech znásilněny svým bratrem či dokonce otcem. Toto trauma vedlo buď k hysterii nebo k jiným představám, fobiím až paranoidním stavům. Freud na jedné své přednášce publikoval teorii svádění, která byla přijata chladně a Freudovi se zdálo, že mnozí lékaři se ho straní. Freud začal pochybovat o své teorii, není přeci možné, aby tolik pacientek bylo zneužito svým vlastním otcem. Je tedy možné že tyto vzpomínky byly pouze smyšlené. Freud se začal více zajímat o dětskou sexualitu a došel k názoru, že děti pociťují sexuální pocity k rodičům, ale zároveň si uvědomují, že jsou tyto pocity dospělými odsuzovány. Proto děti své pocity přesunou do nevědomí a zapomenou na ně. Freud tuto touhu k rodičům později nazval jako Oidipovský komplex, který je nezbytnou součástí dětského vývoje. Oidipovský komplex je dále v práci vysvětlen. Vzpomínky, které Freud u svých pacientů objevil, byly pouze dětské fantazie, a ne skutečné svádění. Freud publikoval teorii o *Dětské sexualitě a incestních tužeb*, která vyvolala ještě větší odpor než Teorie svádění (Hunt, 2002).

Dalším významným předpokladem pro vznik psychoanalytického modelu je **psychický determinismus** – kdy se psychoanalytikové domnívají, že kognitivní, emoční a behaviorální aspekty mají psychologické příčiny. Reprezentace a interpretace minulé zkušenosti a její vědomý či nevědomý význam určují reakci a schopnost jedince adaptovat se na vnější svět. Dále do psychoanalytického modelu patří **princip slasti a princip nelibosti** – kdy se člověk snaží minimalizovat nelibost a maximalizovat spokojenost. Dále pak **biologická povaha organismu**, která řídí psychologickou adaptaci jedince na okolní svět. **Dynamické nevědomí** slouží k určování, které myšlenky či pocity se dostanou do vědomí. A poslední část je **geneticko-vývojová teorie**, podle které lze veškeré chování chápat, jako sled jednání vyvinuté z dřívějších událostí (Fonagy, 2005).

Freud se pojmy emoce a afekty moc nezabýval, uvědomoval si ale, že jsou klíčem k psychoanalýze. Psychoanalýza je jedinečná v tom, že zdůrazňuje úlohu nevědomých procesů a zároveň uznává vliv specifických nevědomých, duševních a afektivních procesů. Popření a projekce jsou dva způsoby, jak se vyhnout nepříjemným prožitkům. Sny, přerážení nebo volné asociace jsou způsoby, jakými lze odhalit nevědomé afektivní procesy (Borossa, 2002).

Od doby svého vzniku se psychoanalýza vyvíjela. Už to nebyla pouze léčebná metoda, která měla zbavovat pacienty hysterických a obsedantních představ, ale postupně se rozrůstala až v psychologickou teorii o fungování osobnosti a vývojovou teorii zabývající se výchovou dětské i dospělé osobnosti (Poněšický, 2003).

1.2.1. Teoretické předpoklady pro vznik psychoanalýzy

Jedním nejznámějším případem, který stál za vznikem psychoanalýzy a metody léčby mluvením, je Případ Anny O.

• Případ Anny O.

V této podkapitole je stručně uveden slavný případ Anny O. Jako první a nejznámější případ, který je pokládán za určující při vzniku psychoanalýzy. Na případ Anny O. upozornil Freuda jeho dobrý přítel Breuer, který se ji snažil léčit pomocí hypnózy.

Tento případ vstoupil do dějin psychoanalýzy. Pacientka se jmenovala Berta Pappenheimová, ale vystupovala pod krycím jménem Anna O. Byla to dcera jedné bohaté židovské rodiny. Velmi lpěla na svém otci, o kterého se starala, do té doby dokud neonemocněla. Otec po dvou měsících zemřel a její symptomy se zhoršily (Hunt, 2000).

„Berta Pappenheimová, přitažlivá, vzdělaná jednadvacetiletá žena, silně lpěla na svém otci a ošetřovala ho při jeho nemoci, dokud ji nepostihly vážné hysterické symptomy, včetně ztráty chuti, svalové ochablosti, ochrnutí pravé paže a prudkého bolestivého kašle nervového původu....Trpěla halucinacemi o černých hadech a kostlivcích, potížemi řeči (občas nedokázala mluvit rodnou němčinou, ačkoliv uměla anglicky, francouzsky a italsky), neschopností se napít, i když měla velkou žízeň, a obdobími „absence“, či ospalé pomatenosti, kterým říkala „čas nepřítomnosti“ (Hunt, 2000, s. 168).

Freuda případ Anny O. nadchnul, když mu o něm pověděl jeho přítel Breuer, v listopadu roku 1882. Požádal svého přítele o více informací, o mnoho let později se podílel na zprávě, která se nazývá prvním případem psychoanalýzy. Breuer si uvědomil, že když Anna upadne do „absence“ často mumlá nesrozumitelná slova, které vyplývají ze sledu myšlenek. Drobnou

hypnózou by mohl proměnit tato slova ve výchozí bod, od kterého by Anna dospěla ke sdělení svých představ a tím by ji mohl na čas osvobodit od duševního zmatku. Anna tomu říkala „léčba mluvením či vymetání komína“ (Schwarz, 2003).

„Při jednom sezení například Berta zpětně vystopovala svou neschopnost pít vodu: jednou uviděla psíka, jak pije ze sklenice, a ten pohled v ní vzbudil odpor. Když se probudila z hypnotického stavu, už byla znovu schopna pít a ten symptom se nikdy nevrátil“ (Hunt, 2000, s. 169).

Tímto způsobem dostal všechny její symptomy pod kontrolu. Ale jednoho večera ji znovu našel v pomateném stavu, jak se svíjí v křečích na zemi. Zjistil, že trpí hysterickým těhotenstvím, které pramenilo z jejich snů o doktoru Breuerovi. Breuer ji proto doporučil ke svému kolegovi a přestal jí léčit. Zůstalo tedy na Freudovi, aby přišel na to, že nestačí pouze si vzpomenout na událost, která symptomu předcházela ale musí pátrat i po skrytých přáních pacienta. Zjistil, že ve většině případů jde o sexuální touhy (Schwarz, 2003).

Berta tedy nebyla vyléčena hypnoterapií, ale pouze dočasně zbavena svých symptomů. Berta strávila nějaký čas v sanatoriu, kde jí nakonec úspěšně vyléčili. Poté žila klidný život, jako správkyně sirotčince, poté řídila ústav pro svobodné matky a nezletilé prostitutky, vedla i kampaň pro „mravně ohrožené dívky“ (Hunt, 2000). Stala se z ní feministická průkopnice německého ženského hnutí, které usilovalo o zlepšení postavení žen ve společnosti (Borossa, 2002).

1.2.2. Výklad snů

Výklad snů je jedním z ústředních témat psychoanalýzy. Freud se domníval, že; *„Výklad snů je královskou cestou k poznání nevědomé činnosti mysli“ (Borossa, 2002, s. 16).* V této knize Freud předložil svoji teorii snů a metodu jejich výkladu. Freud považoval své dílo Výklad snů za nejvýznamnější. Velké pozornosti se však tato kniha nedočkala.

„Freudova teorie spánku a snění byla brzy podrobena ostré kritice, a to jak v rámci psychoanalýzy, kde byl zpochybňován zejména předpoklad, že sen je splněním přání, tak mimo ni. Přesto se stala východiskem psychoterapeutické práce se sny, a to v rámci individuální, skupinové i rodinné terapie“ (Plháková, 2011, s. 22).

Freud tvrdil, že sny jsou až na pár výjimek splnění vytěsněných přání. Sny představují současná přání, ale jsou také výrazem splnění přání, které jsou už od raného dětství (Storr, 1996). Ve snech se mohou objevit maskovaná přání, která jsou převážně hrozivá nebo spojena

s emočním konfliktem. Tato přání jsou vystavena cenzuře a zůstávají v nevědomí. Pomocí spánku se mohou dostat do vědomí, v podobě snů. Abychom odhalili maskovaný význam snu, je podle Freuda nutné, zabývat se asociacemi snícího člověka, jeho spontánními myšlenkami, které se vztahují k různým částem snu (Borossa, 2002).

Na formování snů se podílejí pudová přání, která pocházejí z nevědomí. Dále se na formování snů podílejí i nevyřešené problémy, nevyřízené záležitosti a vzpomínky na předešlé dny, které nemají pudovou povahu. Freud předpokládal, že infantilní pudová přání tvoří latentní snový obsah neboli sny, které jsou zamaskovaným pokusem o jeho realizaci. Přeměnou latentního obsahu je manifestní obsah, provádí ho snová cenzura, řízena předvědomým, je ale slabší než cenzura v bdělém stavu. Díky slabé snové cenzuře lze snadno rozpoznat nevědomé psychické popudy (Plháková, 2011).

Snová práce je veškerá psychická činnost a výsledkem je zjevný sen. Freud popsal mechanismy, které se podílejí na výkonu snové práce. Takovým důležitým mechanismem snové práce je symbolizace maskující pudová přání a je schopna se vyhnout cenzuře. Podstatou symbolického vztahu, je nahrazení nepřijatelného prvku přijatelným. Nejznámější symboly se týkají snového znázornění ženských a mužských pohlavních orgánů. Dalším mechanismem je druhotné zpracování (sekundární revize), která probíhá při vybavování snů a později při jejich interpretaci. Sekundární proces může vnést do chaotického či bizarního snu logiku, kauzalitu či časovou souvislost. (Plháková, 2011, in Freud 1994).

Freud předpokládal, že sny je možné vyložit, tzn. stanovit jejich smysl a nahradit ho něčím, co bude platným a plnohodnotným článkem v řetězci našich duševních procesů. Tuto myšlenku, aby se začal věnovat snům, mu vnukli pacienti, kteří se při psychoanalýze rozhovořili o svých snech. Sen se tedy může zařadit do psychologického řetězce, který můžeme sledovat od vzpomínky k patologickým představám a zase zpět. Pacienti měli pomocí volných asociací reagovat na sen, který se jim zdál. Sen Freud rozčlenil, aby se pacienti mohli rozhovořit o různých částech snu, když se totiž zeptal na celkový sen, pacienti nebyli schopni odpovědět na jeho otázku, ale když se ptal na různé části, pacienti si vybavovali určité myšlenky či pocity, které v nich určitá část snu vyvolala (Freud, 1998).

Ve svém díle Výklad snů neanalyzoval Freud pouze sny svých neurotických pacientů, jelikož by tuto metodu nemohl aplikovat na „normálních“ lidech. Freud zde analyzuje své sny, např. Sen o Irmě, který stál u zrodu myšlenky, že sny odrážejí naše vnitřní pocity a myšlenky. Toto dílo je velice rozsáhlé a vyšlo v mnoha úpravách. I když se zde Freud věnuje tématu

metody výkladu snů, nikdy nepublikoval, jak správně postupovat při výkladu snů a čemu se vyvarovat a vyhnout. Nevyšla ani žádná učebnice či metodický pokyn s postupem, jak správně analyzovat sny. Dále se Freud věnuje myšlence dětských zážitků, které se mohou objevovat ve snech v dospělém věku, a co to pro snícího znamená. Jak by mnozí očekávali, že toto dílo bude zaměřené i na sexuální symboliku ve snech, Freud zde spíše cituje ostatní autory, které se tématem snů zabývali. Nadále se pak věnuje pojmu snová práce, v níž vysvětluje, jak nesmyslnost snu je důležité analyzovat, aby snící porozuměl tomu, co mu chtěl sen sdělit (Freud, 1994).

1.2.3. Topografický model lidské mysli

Topografický model lidské mysli je tvořen systémy vědomí, předvědomí a nevědomí, které Freud uvedl v roce 1900 ve své knize Výklad snů. Je jedním z nejdůležitějších témat psychoanalýzy, protože nám umožňuje lepší poznání sebe sama. Do této doby se řada vědců zabývala vědomými duševními procesy, ale Freudovým přínosem pro psychologii bylo zaměření na *nevědomí* a jeho úlohu v lidském chování.

Nejhlubší vrstvu tvoří **system nevědomí**, který obsahuje naše pudová přání. Největším zájmem našeho nevědomí je naplnění těchto pudových potřeb. Nevědomí se řídí principem slasti. Uspokojit potřebu teď a tady, bez ohledu na cokoli jiného (Plháková, 2011). Podle Drapely (2011), je nevědomí bludištěm představ, zkraslených obrazů a přání, které jsou mimo naše vědomí. Přesto má nevědomí silný motivační vliv na funkci osobnosti a na jeho chování.

Úkolem **předvědomí**, je chránit vědomí před velkým přívalem pudových přání z nevědomí – tzv. cenzura. Cenzura, provádí transformaci pudových přání do pudových derivátů. Některé z nich vstupují do našeho vědomí, například v podobě snů. Předvědomí se stejně jako vědomí řídí principem reality. Hlavní funkcí **vědomí** je zvládnutí vnější reality, udržení civilizovaného chování, vyhýbání se nebezpečí. Freud uvádí, že vědomí jako smyslový orgán, vnímá psychické kvality, které přicházejí ze smyslových orgánů a z nitra psychického aparátu. Navenek je vnímáme jako libost a nelibost (Plháková, 2011). Vědomí je část osobnosti, kterou si jedinec uvědomuje (Drapela, 2011).

Dále v topografickém modelu zavedl Freud dva pojmy, **primární a sekundární proces**. Primární proces je způsob psychického fungování, typické pro nevědomí. Sekundární proces je výsledkem působení vnějšího světa na lidskou psychiku, který je charakteristický pro předvědomí a vědomí. Předvědomí a vědomí bere v úvahu kauzalitu, logiku nebo prostorové souvislosti na rozdíl od nevědomí, kde neplatí časový sled, ani prostorová souvislost (Plháková,

2011). Primární a sekundární proces Freud použil i u níže zmíněného Strukturálního modelu lidské mysli, kde primární proces spojuje s Id a sekundární s egem.

Vědomá a nevědomá mysl tedy fungují na zcela odlišných principech. Freud popisuje několik vlastností nevědomé mysli, které se neobjevují u vědomé. Např. nevědomí nebere ohled na vnější realitu, představy v nevědomé mysli nejsou uspořádány časově a mohou se v průběhu času měnit. V nevědomí se mohou vyskytovat vzájemně neslučitelné podněty či myšlenky, které nemusejí být protikladnými a jejich význam může být snadno přemístěn z jednoho obrazu do jiného, nebo různé významy mohou být spojené do jednoho obrazu. Tyto kognitivní procesy nevědomí jsou částečně určovány interakcemi konfliktních emočních sil. Freud tyto poznatky o nevědomých procesech vyjádřil v pojmech teorie pudů, kde vyslovil hypotézu, že ve vědomé mysli jsou katexe⁵ poměrně stálé, naopak v nevědomé mysli jsou relativně pohyblivé a velmi snadno se přesunují z jedné představy na druhou. Procesy, jejichž prostřednictvím je nepřijatelný obsah mysli (myšlenky, přání, vjemy) vykázán z vědomí do nevědomí se znovu pokouší objevit ve vědomí, pomocí přemístění nebo maskování, prostřednictvím psychických symptomů, snů, somatických poruch nebo přechnutí (Borossa, 2002).

1.2.3.1. Teorie pudů

Freud se domníval, že jsme do jisté míry ovlivněni našimi vnitřními přáními a pudy. K pudům přistupoval jako k vrozeným instinktům či pohnutkám. V této kapitole je stručně uvedena tato teorie.

Pudy jsou podle Freuda vrozené, jsou součástí Id a slouží jako psychický projev tělesného napětí (Drapela, 2011). Pud nepůsobí zvenku, ale z nitra našeho organismu. Tyto pudové podněty neustále tlačí na psychiku. V důsledku napětí nervová soustava hledá možnosti uspokojení. Cílem pudu je tedy pokaždé uspokojení, i když k dosažení slasti vede mnoho cest (Kučera, 2017).

Freud rozdělil pudy do dvou základních skupin: **pudy ega a sexuální pudy**. Sexuální pudy se vztahují k sexuálním impulzům a pudy ega jsou pudy sebezáchovy, jako je např. hlad. Pudy ega jsou tedy založené na sebezachování, jsou to potřeby a schopnosti jako např. získat jídlo, sehnat důležité věci a při tom se vyhnout bolesti. Na rozdíl od sexuálních pudů, které se řídí principem slasti, jsou zaměřené na hledání uspokojení, bez jakéhokoli ohledu na cokoli jiného (Kennedy, 2001).

⁵ Katexe je podle Freuda proměnlivé obsazování představ pudovou energií (Borossa, 2002).

I když Freud uznával existenci mnoha pudů, pouze dva vyčlenil jako základní, jsou jimi **Erós** (pud života) a **Thanatos** (pud smrti). Freud se domníval, že v samém centru života dochází neustále ke konfliktu mezi pudem života a pudem smrti. Tyto vrozené pudy jsou nejdříve zaměřeny sami na sebe a později se zaměřují na okolní svět, např. u thanatosu ve formě agrese (Kennedy, 2001). Erós se řídí principem slasti s hlavním zaměřením na sexualitu, vedoucí až k intimnímu spojení, v některých případech až ke zplození nového života. Erós je spojen s různými částmi těla, které Freud nazval *erogenní zóny*. Thanatos má destruktivní povahu. Projevuje se agresivním chováním, zlostí, hněvem vůči sobě samému nebo vůči druhé osobě (Drapela, 2011).

1.2.4. Strukturální model osobnosti

Důvodem pro vytvoření nového strukturálního modelu osobnosti byl fakt, že starší topografický model do jisté míry nevyhovoval některým novým poznatkům, které Freud objevil. Sigmund Freud objevil tři složky osobnosti, podílející se na fungování lidské osobnosti. Jsou to složky **Id – Ego – Superego**, které uveřejnil v roce 1923. Tyto složky jsou v neustálé interakci, často v ostrých konfliktech.

Slovníková definice podle Hartla a Hartlové (2015, s. 132) zní: Ego: „*označení pro já., prožívání jedince, zahrnuje individuální prožitky a zkušenosti.*“ Super ego je pak: „*nad já. Psychoanalytický termín pro tu část ega, v níž se uskutečňuje sebezpozorování, sebekritika a další reflexe. Superego obsahuje rovněž nevědomé prvky, příkazy a tvrzení, které jsou odvozeny z minulosti jedince a mohou být v rozporu s jeho současnými hodnotami.*“ Id je podle Hartla a Hartlové (2015, s. 221): „*= ono. Je zdroj pudové energie, soubor vnitřních, subjektivních zážitků, uložený v nevědomí; temná nedostupná část osobnosti, která není nijak organizována; protiklad k nevědomému duševnímu já; složeno z instinktivních a pudových částí, které neustále hledají okamžité uspokojení nejnižších potřeb, jako je sex, hlad, pohodlí – spojené s dosažením slasti.*“

Ono neboli **Id** je oblast, která obsahuje primitivní pudy (sebezáchovné)⁶, které usilují o své vybití. Tento obsah je podobný nevědomí v topografickém modelu. Id je řízené principem slati, má tendenci k sobeckému a bezohlednému uspokojení a je zdrojem naší psychické energie (Plháková, 2004). Id získává své uspokojení pomocí *primárního procesu*, směřování fantazie a reality, které působí na nevědomé úrovni a směřuje k dosažení slasti (Drapela, 2011).

⁶ Primitivní pudy usilují o své okamžité uspokojení, např. uspokojení hladu pomocí křiku (Plháková, 2011).

Ego (já) vzniká v raném dětství. Dítě si uvědomuje, že pro dosažení něčeho musí něco udělat, nebo počkat až bude vhodná chvíle k uspokojení. Ego se vyvíjí v průběhu života, zkušeností a rozumovými schopnostmi. Ego funguje jako obranný mechanismus, nebo jako cenzura. Chrání naše vědomí před velkým přívalem nevědomých přání, které chtějí být teď hned uspokojeny. Pokud se ego nepodaří vyřešit všechny konflikty, může se rozvinout několik druhů úzkosti jako například reálná úzkost neboli strach před vnějším světem, dále pak mravní úzkost nebo neurotická úzkost před pudovými silami z Id (Plháková, 2011). Ego se řídí principem reality, je racionální – zvažuje činy a jejich následky. Funguje pomocí *sekundárního procesu*. Na rozdíl od primárního procesu je založené na realitě a směřuje ke skutečnému uspokojení potřeby, s tím, jak už bylo řečeno výše, je někdy nutné počkat, aby mohla být potřeba uspokojena (Drapela, 2011).

Poslední složkou strukturálního modelu je podle Freuda **Superego** (nad já). Superego funguje na principu našeho svědomí a reprezentuje rodičovské autority z dětství. Zodpovídá za nevědomé pocity viny, které ovlivňuje duševní fungování jedince. Z velké části je superego nevědomé. „Freud pokládá superego za konzervativní duševní strukturu, kterou se předává morální kód společnosti“ (Plháková, 2011, s. 51). Podle Charlese Brennera se superego vyznačuje dvěma hlavními rysy. Prvním je, že v superegu platí zásada „oko za oko, zub za zub“, princip oplácení stejným za stejné. A druhým rysem je, že superego nerozlišuje mezi přání a činem (Plháková, 2011). Jak již bylo řečeno, část superega je vědomá a skládá se z vědomě zvnitřněných zákazů a pochval, které v raném dětství byly vnímány na nevědomé úrovni. Ty pak tvoří nevědomou část superega. Superego tedy funguje na principu dokonalosti (Drapela, 2011).

1.2.5. Anna Freud

V této podkapitole je zmíněna Anna Freud, protože jako jediná z Freudových dětí se věnovala stejně jako její otec psychoanalýze a rozšířila jeho pojetí Ega a obranných mechanismů.

Anna Freud byla nejmladší z dětí Sigmunda Freuda a jako jediná z nich, se zabývala rozvojem psychoanalytické vývojové psychologie a dětskou psychoterapií. Po emigraci do Velké Británie roku 1938 se stala členkou Britské psychoanalytické společnosti. Věnovala se nejen rozvojem psychoanalytické psychologie (ego psychologie), ale věnovala se i dětské problematice. V roce 1941 založila Anna se svou přítelkyní Dorothy Burlinghamovou dvě „válečné školy“ v Hampsteadu pro děti z chudých čtvrtí, které byly silně zasaženy bombardováním za druhé světové války (Plháková, 2011). Zkušenosti s výchovou dětí ji

přivedly na myšlenku prosazovat analýzu dětí a ego-psychologii. Modifikovala Freudovo pojetí vývoje dítěte a přidala k němu svoji teorii závislosti dítěte na vztah s matkou v raném období (Sayersová, 1999).

- **Já a obranné mechanismy**

Knihu *Já a obranné mechanismy*, věnovala Anna svému otci k příležitosti jeho 80. narozenin, která vyšla roku 1936.

Anna tvrdí, že obrany jsou součástí ega, které může psychoanalytik na základě jejich výsledků rozpoznat. Obrany mají významnou úlohu v procesu adaptace. Vliv superega a Id se nikdy nepromítají do chování jedince přímo, ale pomocí ega. Anna navázala na práce svého otce a popsala deset obranných mechanismů, které má ego k dispozici. Je to *vytěsnění, regrese, reaktivní výtvar, izolace, odčinění, projekce, introjekce, obrat proti vlastní osobě, zvrát v opak a sublimace*. Další skupinou obranných mechanismů jsou podle Anny různé druhy popření, kterými se ego brání nelibosti z vnějšího i vnitřního světa. Anna dále vypracovala dva obranné mechanismy, které se brání úzkosti a nelibosti. Je to identifikace s útočníkem a altruistické postoupení. Identifikace s útočníkem je například u dětí týraných. Dítě se přeměňuje z týraného na toho, kdo týrá. Altruistické postoupení je, že naše vlastní pudová přání přisuzujeme jiným lidem. Většinou u lidí, kteří nemají možnost sami uspokojovat svá pudová přání. Tyto obrany jim umožňují vážit si sebe sama. Na konci knihy se také věnuje obranným mechanismům v pubertě (Plháková, 2011, Freud, 2006).

Psychoanalýza se ze začátku nevěnovala vývojovému stupni puberty, jelikož pro psychoanalýzu byl důležitější raný vývoj jedince, kde se vývoj sexuality teprve vyvíjí. Puberta pro ně byla jen další fází vývoje, kde dochází k opakování infantilní sexuální periodě s tím rozdílem, že začínají vznikat první milostné vztahy. Anna upozorňuje v tomto období na slabost ega, které podléhá pudům, které přicházejí z Id (Freud, 2006).

1.2.6. Psychosexuální vývoj

Freud se mimo jiné věnoval i vývojové koncepci jedince. Historicky první ucelená vývojová koncepce vyšla v díle *Tři pojednání k teorii sexuality*, v roce 1905. Freudovo pojetí bylo zaměřeno na psychosexuální vývoj, ale „sexuální“ ve významu „tělesně slastné“ se zaměřením na oidipovský komplex. Koncepce zahrnuje 5 stádií – orální, anální, falické, latence a genitální, které jsou níže popsány.

Orální stádium je období prvního roku dítěte. Je zaměřeno na orální oblast, kdy nemluvně nejdříve saje mateřské mléko – spojené s principem slasti. Nakonec se slastné zážitky stávají méně uspokojivými, v době, kdy mu rostou zuby a kdy je dítě odstaveno od mateřského prsu. Později přechází na cucání vlastního těla, například prstů. V tomto období se objevuje pud agresivní – při růstu zubů. V tomto období převládá Ono (Id), dítě usiluje o bezprostřední uspokojení. **Anální stádium** nastupuje v polovině druhého roku do tří let. Dítě se učí chodit na nočník, kontrolovat své vyprazdňování. Princip slasti je spojen s kontrolovaným vyprazdňováním, dítě si začíná uvědomovat své já, které souvisí s obdobím prvního vzdoru. Freud uvádí, že pokud v tomto období dojde k poruše, může dojít ke vzniku análního charakteru, který se projevuje pořádností, čistotností, svědomitostí a šetrností. Ve vystupňovaných případech, může být jedinec lakomý, umíněný, vzteklý nebo pomstychtivý. **Falické stádium** trvá od tří do sedmi let. Podle Freuda vzniká u dětí ve věku 4 let Oidipovský komplex,⁷ projevující se erotickou nákloností k rodiči opačného pohlaví a závistí nebo žárlivostí ve vztahu k rodiči stejného pohlaví. Dále se Freud domníval, že dívky závidí chlapcům penis a chlapci mohou trpět kastrací úzkostí z toho, že jim někdo jejich penis vezme (Plháková, 2011, Hunt, 2000). U dívek se Oidipovský komplex nazývá Elektrín komplex, který podle Freuda trvá déle a identifikace dívek s matkou se nikdy plně nevyřeší (Drapela, 2011). Kolem 6 roku, Oidipovský komplex mizí do nevědomí a chlapci se ztotožňují s otci a dívky s matkami. **Období latence** je od sedmého roku, do nástupu puberty. Jedinec je zaměřen na chození do školy, získávání nových poznatků a rozvíjení sociálních vztahů (Plháková, 2011, Hunt, 2000). Libido je odvráceno od sexuálních pudů a je zaměřené v tomto období na chození

⁷ Oidipovský komplex podle jedné řecké báje o králi Oidipovi, který zabil svého otce a vzal si za manželku svoji matku. Podle Freuda se dítě zamilovává do rodiče opačného pohlaví a vůči rodiči stejného pohlaví cítí nepřátelství. Chlapci, kteří jsou zamilováni do své matky trpí strachem, že je otec vykastruje (**kastrační komplex**), a děvčata jsou frustrována, protože nemají penis jako jejich otec (**závidění penisu**) (Drapela, 2011). Hartl (2004, s.164) definuje Oidipovský komplex jako: „nevědomé erotické tíhnutí syna k matce a dcery k otci spojené s bázní z trestu; rodič stejného pohlaví je pocíťován jako sexuální soupeř, proto je nenáviděn a je mu přána smrt.“

do školy a sociálních interakcí. Freud toto období nazývá „*zastavením a ústupem v sexuální vývoji*“ (Drapela, 2011, s. 26). Dále se toto období vyznačuje utlumením pudové aktivity. Posledním obdobím, je **období genitální**, které začíná nástupem puberty a končí dospělostí. Zde by měli jedinci dospět ke sloučení něžného a smyslného pudového proudu. V latentním období, byly na čas utlumeny sexuální pudy, v tomto období vyplývají na povrch k osobám opačného pohlaví, zaměřené mimo rodinu. Sexuální pud se mění v objektivní lásku a vytváří se první erotické vztahy (Plháková, 2011).

1.2.7. Libido jako součást sexuálního pojetí psychoanalýzy

Termínem a celkovým pojetím libida, se Freud věnoval velmi dlouhou dobu. Libido je provázané celým Freudovým konceptem psychoanalýzy. Vývoj libida se tedy postupem času měnil, stejně tak, jako se měnili Freudovi teorie.

Libido je podle Freuda koncept mentálního aspektu sexuální energie a tvoří základ různých podob sexuálního úsilí. Libido je teoretický koncept, který má za cíl dávat smysl psychosexuálnímu poli. Freudovo libido se také týká povahy lásky, touhy, chťiče a sexuálního vybití. Libido, jako duševní, psychická síla se uplatňuje v rámci struktury osobnosti. Freud ji nazval Strukturální model lidské psychiky, který je výše zpracován. Libido je kvalitativní i kvantitativní pojem. Kvantitativní ve vztahu k hypotetickému množství sexuální energie, která motivuje sexuální úsilí a kvalitativní, protože se libido týká specificky sexuálního pudu (Kennedy, 2003).

Freud v raných letech psychoanalýzy používal termín libido v obecném smyslu, k vyjádření energie sexuálních pudů. Freud však nadále propracovával tuto teorii, až byla včleněna do obecnější teorie působení dvou základních sil, do erotu a thanatu. Vývoj libida procházel všemi pracemi Freuda. Libido se objevuje v topografické, strukturální i psychosexuální teorii, kde mění své zdroje a formy sexuální slasti. Když se nezdaří přejít na další vývojový stupeň, může dojít k regresi či fixaci. Taková osoba může podle Freuda trpět neurózou, psychickou poruchou nebo sexuální perverzí (Kennedy, 2003).

2 Carl Gustav Jung

Druhá kapitola je věnována Carlu Gustavu Jungovi přednímu představiteli analytické psychologie, později známé pod pojmem Hlubinná psychologie. C. G. Jung nebyl pouze psycholog, ale měl široké zájmy, jako je např.: astronomie, mysticismus, náboženství, alchymie i okultismus.

2.1. Životopis

Carl Gustav Jung se narodil 26. července 1875 v Kesswilu na břehu Bodamského jezera. Jméno získal po svém dědečkovi Carlu Gustavu Jungovi, který byl významným doktorem a později rektorem na lékařské fakultě v Basileji. Založil v Basileji dětskou psychiatrickou léčebnu. Bohužel se nikdy nesetkali, jelikož zemřel 11 let před jeho narozením (Antier, 2012).

Jeho otec se jmenoval Paul Jung, byl pastorem na venkovské faře u Bodamského jezera. Matka Emílie Preiswerka, byla dcerou pastora Samuela Preiswerka, profesora a autora učebnice hebrejské gramatiky. Svého budoucího manžela potkala u svého otce, který mladého Paula Junga učil hebrejštinu. Jejich manželství však nebylo šťastné. Otec trpěl častými depresemi ze ztráty víry. Matka trpěla rozdělením osobnosti. Často se hádali a doma byla „*nedýchatelná atmosféra*“ jak popisuje Jung ve své autobiografii. Na okolí působili jako spořádaná rodina. (Hayman, 2001a).

Krátce po Carlovém narození, byl jeho otec přeložen do Laufenu. Zde rodina strávila 4 roky a poté byl Paul Jung znovu přeložen, tentokrát do Klein-Hüningenu poblíž Basileje. Když bylo Carlovi 6 let, jeho otec ho učil latinu, nad rámec školních osnov. Mladý Jung byl považován za velmi dobrého žáka, byl však samotářský, hrál si převážně sám. Později se přiznal, že ho ostatní děti odcizovaly od sebe samého. Když byl sám, mohl být sám sebou, ale ve společnosti ostatních dětí se stával někým jiným. Nerad chodil do kostela, lidé z církve v něm budili strach, ale zároveň ho fascinovalo tajemno, které představovali. Stejný názor měl i na dospělé, jejich svět mu připadal nepřátelský, temný a podezřelý. Můžeme se domnívat, že jedním z důvodů těchto myšlenek mladého Junga, mohl být fakt, že nevyrůstal zrovna v přátelské rodině. Jak bylo zmíněno výše, jeho rodiče se často hádali, spali každý odděleně, i když v té době byla církví podporována myšlenka hojného potomstva. Když bylo Carlu 9 let, narodila se mu sestra Gertruda. V 11 letech ho otec zapsal na protestanskou školu v Basileji. Jung na své spolužáky žárlil, on pocházel z chudé venkovské rodiny, kdežto ve městě, měl možnost vidět svět bohatých. Na vesnici měl Jung určité postavení díky svému otci, ale ve městě nebyl nikým jiným než chudým, plachým chlapcem (Antier, 2012).

Jung žil v domnění, že žije ve dvou osobnostech, které nazval osobnost číslo 1 a číslo 2, které se střídají. Osobnost číslo 1 byla basilejským školákem, který rád čte romány, osobnost č. 2 se věnovala náboženskému rozjímání o samotě, ve stavu splynutí s vesmírem a přírodou. Když se měl Jung rozhodnout o své životní cestě, kam jít dál studovat, rozkol mezi jeho dvěma osobnostmi zesílil. Číslo 1 chtělo studovat přírodní vědy, číslo 2 však chtělo studovat humanitní vědu. V té době se zdály Jungovy dva rozhodující sny, ty ho přesvědčily, aby začal studovat přírodní vědy, medicínu (Jung, 2013).

V roce 1895 byl přijat na Lékařskou fakultu v Basileji, ale z důvodu jejich finanční situace, musel Jung požádat o stipendium, což pro něho znamenalo ponížení. Po devíti měsících, co Carl studoval na univerzitě, jeho otec zemřel ve věku 54 let. Rok před smrtí, se potýkal se silnými depresemi, přestal vykonávat funkci pastora a v roce 1896 zemřel. Po smrti svého otce byla Jungova rodina ještě ve větší finanční krizi. Carl byl matčinými příbuznými nucen, aby opustil školu a nastoupil do zaměstnání s okamžitým výdělkem, aby uživil rodinu. Jeho sestře bylo v té době 11 let a jeho matka neměla žádné finanční úspory, dokonce musela opustit se svou rodinou faru, aby zde mohl nastoupit jiný pastor. Jeden strýc z otcovy strany poskytl Carlovi stipendium ve formě půjčky, aby mohl zůstat na fakultě. Jiný strýc ubytoval rodinu v Binningenu. Carl si přivydělával jako asistent na lékařské fakultě, prodal dokonce i svoji sbírku starožitností, kterou zdědil po jedné své tetě. Po otcově smrti, našel Carl v jeho knihovně knihu od doktora Bernheima: *O sugesci*, přeložil ji Sigmund Freud. Carl byl Freudem nadšený, našel v něm svého mistra, který ho přivedl zpátky k nevědomí. V té době vycházelo Freudovo dílo: *Studie o hysterii*, a jiné články o nevědomí (Antier, 2012).

Po přečtení *Učebnice psychiatrie* od Richarda von Krafft-Ebinga, v roce 1899, si uvědomil, že povolání přesně pro něj je obor psychiatrie, která spojuje jeho dvě osobnosti (Jung, 2013). Do té doby, se Carl o psychiatrii nezajímal, nebyla pro něj prestižním oborem, který by chtěl studovat. Ale změnil názor po přečtení této učebnice, zjistil, že jedině v psychiatrii se může uplatnit, vždyť psychiatrie je oborem, kde se střetává biologie se spiritualitou, což do té doby vyhledával. Junga přitahoval význam snů, bludy, halucinace duševně nemocných, v nichž viděl smysl, cestu k terapii a klíč k lidské duši (Hayman, 2001a).

V roce 1900 Jung s vyznamenáním ukončil studium medicíny v Basileji a na konci roku 1900 byl přijat na funkci druhého asistenta u profesora Eugena Bleulera⁸. Bleuler seznámil

⁸ Eugen Bleuler byl švýcarský psychiatr, který se snažil být nemocným na blízku, chápat je a neodsuzovat. Bleuler je tvůrcem termínu schizofrenie (*dementia praecox*), která se vyznačuje přerušáním kontaktu s realitou. Nemocného lze pochopit a pomoci mu z šílenství prostřednictvím aktivací jeho vůle (Antier, 2012).

Junga se spisy S. Freuda, konkrétně s dílem Výklad snů, které si měl Jung přečíst a poreferovat o něm. Jung byl tímto dílem nadšen, jelikož se už od dětství zajímal o sny. Na této curyšské univerzitě strávil devět let, ze začátku jako asistent doktora Bleulera, později jako jeho zástupce. Bleuler naučil Junga metodě slovních (verbálních) asociací (Hayman, 2001a). V roce 1902 Bleuler umožnil Jungovi studium v pařížské nemocnici Salpêtrière, kam chodil na přednášky francouzského psychologa Pierra Janeta. V témže roce 1902 se zasnoubil s Emmou Rauschenbachovou, která byla dcerou jednoho bohatého průmyslníka a jejich rodina patřila k vyšší buržoazii. Rodina byla proti sňatku, Carl však o Emmu nadále usiloval, až se do něho zamilovala a poté, co se vrátil z Paříže, oznámili rodičům, že se budou brát. O rok později 1903 si Carl Emmu vzal a měl s ní 5 dětí (Antier, 2012).

Po návratu z Paříže do Curychu se Jung věnoval léčbě neuróz a psychóz pomocí metody slovních asociací v curyšské univerzitní klinice Burghölzli. V roce 1904 zde zakládá malou laboratoř experimentální psychopatologie. Hlavní myšlenkou bylo, že k vyléčení neurózy je třeba si uvědomit potlačené trauma, které ji vyvolalo. Tuto metodu nadále zdokonaloval. Důležité je naslouchat pacientovi, vstoupit do jeho příběhu, vrátit mu sebedůvěru a brát ho stejně vážně, jako zdravé lidi (Antier, 2012). Cílem výzkumného projektu bylo poskytnout rychlý a spolehlivý nástroj pro diferenciální diagnózu. Spolu s jeho spolupracovníkem Franzem Riklinem došli k tvrzení, že narušené reakce nastávají v důsledku emočně zatížených komplexů a své experimenty použili k vytvoření *obecné psychologie komplexů*, která položila základ pro Jungovu pověst. Jung byl do jisté míry zklamán z omezení experimentálních a statických metod v psychologii a v psychiatrii. Na této klinice v Burghölzli předváděl ukázky hypnózy, což jej přivedlo k zájmu o terapii a využívání klinického setkání, jako výzkumné metody (Jung, 2013).

Kolem roku 1904 uvedl Bleuler do Burghölzli psychoanalýzu, začal si aktivně dopisovat s Freudem, který mu pomáhal při analýze jeho snů. O dva roky později navázal Jung kontakt s Freudem. I když Freud a Jung jsou velice odlišní, měli společný zájem o psychogenezi duševních poruch a psychoterapii. Jejich cílem a záměrem bylo vytvořit vědeckou psychoterapii vycházející z nové psychologie a psychologii založit na hlubokém klinickém zkoumání individuálních životních drah jedince. Od roku 1906 si aktivně dopisovali i když ne vždy spolu souhlasili. Například Freud věnoval přehnanou pozornost sexualitě, což ostatním kolegům dost vadilo a prohlašovali psychoanalýzu za „nemorální a škodlivou.“ V roce 1907 vychází Jungova kniha s názvem: *O psychologii dementiae praecox*, kterou posílá Freudovi. Freud byl touto knihou nadšen, o pár měsíců později je Jung Freudem pozván do Vídně. Jung samozřejmě pozvání přijal, po setkání s Freudem následovaly hodiny diskuzí na téma

psychoanalýza. Jung do jisté míry souhlasil s Freudem, ale s jeho pojetím sexuality ne, neodvážil se Freudovi oponovat. Freud si myslel, že mladého Junga přesvědčil a považoval ho za svého nástupce na poli psychoanalýzy (Hayman, 2001a).

V roce 1908 byla založena *Ročenka psychoanalytických a psychopatologických výzkumů*, včele s Bleulerem a Jungem, díky nimž měla psychoanalýza čestné místo v německém psychiatrickém světě. V roce 1909 dostal Jung od Clarkovi univerzity doktorský titul za výzkumy asociací. V témže roce Jung odchází z kliniky v Burghölzli, aby se mohl naplno věnovat své rozvíjející se praxi a výzkumným zájmům. Svoji soukromou praxi měl ve vile v Küssnachtu, kde zároveň i bydlel se svojí rodinou. V srpnu roku 1909 podnikl významnou cestu do Spojených států společně se Sigmundem Freudem a Sándorem Ferencziem⁹ na pozvání od významného psychoterapeuta Stanleyho Halla¹⁰ z Worcesteru (Massachusetts). Cílem jejich cesty bylo seznámit americké kolegy s psychoanalýzou a najít tak možnosti pro rozvoj psychoanalýzy v Americe. Freud mohl být spokojen, protože na rozdíl od Evropy, kde jeho názory na sexualitu odsuzovali, v Americe se těšily velké slávě (Antier, 2012).

V roce 1910 Jung předsedal na kongresu v Norimberku na téma „*Symbolika a mytologie*“. Na tomto kongresu vznikla Mezinárodní psychoanalytická asociace a předsedou se stal Jung i když o toto prvenství vůbec nestál. Na jeho zvolení se s velkou mírou podílel Freud, který vysvětlil svým židovským kolegům, kteří byli silně proti tomu, aby se předsedou stal Jung, že Jung má částečné kořeny v židovství a jedině on může vyvést psychoanalýzu z židovského „ghetta“ dál do světa. Jung po svém zvolení neprojevil žádnou vděčnost (Schwartz, 2003).

V letech 1911-1912 vydává dílo: *Proměny a symboly libida*, které vyšly ve dvou vydání. Freud první díl knihy celkem přijal, ale měl strach z toho, co přinese díl druhý. Freud odsuzoval Jungovo zapálení pro mytologii, astrologii, okultismus a náboženství. Freud se proto rozhodl, že vyvrátí Jungovy teze a rozhodl se vydat dílo: *Totem a tabu*. Bohužel se Freud tímto dílem velmi trápil a dokončil ho až v roce 1913, kdy Jungův druhý díl byl už vydaný. Oba velikáni si byli vědomi toho, že jejich spolupráce definitivně končí. Jung v tomto díle uvedl svoji teorii archetypu, která je níže vysvětlena. Freudem nejvíce otrásla Jungova myšlenka, že libido není pouze sexuální energie, ale především vitální energie. Poté následovaly dva roky konfliktů mezi Freudem a Jungem, ale tomuto tématu se podrobněji budeme věnovat viz. kapitola 3. Na

⁹ Sándor Ferenczi (1873-1933) byl lékař a psychiatr. V psychoanalýze usiloval o rozšíření její léčby směrem k těžším psychopatologiím, které byly podle Freuda neléčitelné. Zavedl pojem introjekce (vkládání do vědomí) (Schwartz, 2003).

¹⁰ Stanley Hall (1844-1924) byl americký psycholog, který zkoumal především dětský vývoj. Stal se prvním prezidentem Americké psychologické společnosti (Schwartz, 2003).

kongresu v Mnichově roku 1914 byl předsedou znovu zvolen Jung, on však tuto funkci odmítl a odešel společně s jeho curyšskými přívrženci z Mezinárodní psychoanalytické asociace. Jung tak mohl svobodně šířit svoje názory a vést vlastní výzkumy. Termín psychoanalýza ve svých pracích nepoužíval, nahradil ji termínem analytická psychologie, komplexní psychologie až dospěl k termínu hlubinná psychologie (Antier, 2012). Po odchodu z Mezinárodní psychoanalytické asociace se curyšská psychoanalytická společnost přejmenovala na „*Sdružení pro analytickou psychologii*“ (Jung, 2013).

Po definitivním ukončení vztahu mezi Freudem a Jungem se Jung těšil velké slávě nejenom v Evropě, ale i ve Spojených státech. To mu zaručilo mezinárodní klientelu a dostatek peněz, aby odešel z univerzity, přestal přednášet na curyšské lékařské fakultě a mohl se tak plně věnovat svoji práci a rozrůstající se praxi. Nesmíme zapomenout, že si Evropa v roce 1914 procházela první světovou válkou, naštěstí se však jako zázrakem vyhnula Švýcarsku. Jung už před vypuknutím války měl sny, které značili, že by měla přijít nějaká katastrofa. Jung si však tyto sny vyložil tak, že se právě rozešel s Freudem a tyto sny, jsou pouze reakcí na tuto situaci. Jak již bylo zmíněno, Evropa byla ve válečném stavu. Jung byl povolán jako vojenský lékař v Château d'Oex (Hayman, 2001a).

V roce 1916 vznikl *Psychologický klub*. Cílem klubu bylo podle Junga studium vztahů jedinců ke skupině a poskytnutí přirozeného prostředí pro psychologické pozorování, které překonává individuální analýzu. Klub dále nabízel klientům možnost zvykat si na různé sociální situace. Zároveň se zde scházelo odborné sdružení analytiků, v rámci Sdružení pro analytickou psychologii. Jung působil v obou organizacích (Jung, 2013).

V letech 1914-1916 trpěl silnými depresiemi. Od depresí mu pomáhalo psaní, kreslení a malování, které mu pomohly dosáhnout jistého stupně kontroly nad jeho depresiemi. Jeho malby měly kruhovitě tvary, později je nazval mandalami (kruh). Zjistil, že kreslením těchto obrazců ho uklidňuje. „*Uvědomil jsem si, že jsem nalezením mandaly, jakožto symbolu já, dosáhnou většinu toho, co pro mne bylo možné*“ (Hayman, 2001a, s. 262). Jung tedy považoval mandaly za symboly já, jejich individualita musí být kompletní v sobě samé a nezávislá na vztazích s druhými lidmi. Mandala je symbol jednoty obsahující v sobě celek všeho stvořeného. Nadále rozvíjel svoji teorii kolektivního nevědomí, která je níže v práci uvedena. Rozšiřoval i svoji praxi, navštěvoval své pacienty a jezdil za některými významnými případy až do Ameriky. Rád cestoval po celé Evropě, po Americe a vydal se i do Afriky. V roce 1918 válka definitivně končí a Jung tak může publikovat své myšlenky, čeho je v psychoanalýze potřeba dosáhnout.

Soustředil se na termín individuace neboli proces naplnění osobnostního potenciálu integrací protikladů v harmonický celek. Dále Jung rozvíjel teorii neuróz, kdy podle něho nejsou věcmi negativními, ale je v nich cosi pozitivního. Místo abychom se pokoušeli zbavit neurózy, měly by se pacienti zaměřit na to, co neuróza znamená, co nás učí a jakou má funkci (Hayman, 2001a).

V roce 1921 vydává dílo s názvem: *Psychologické typy*, ve které popsal strukturu psyché. Jung se v této knize zabývá typy lidské psychiky. Dělí psychiku do čtyř kategorií, **extroverzi**, kterou dále dělí na *přemýšlivou a citící*, **introverzi** na *vnímavou a intuitivní*. Na konci knihy se Jung věnuje pojmu duše, kterou definuje jako: „jasně vymezený funkční proces, který lze nejlépe popsat jako osobnost“ (Hayman, 2001b, s. 23). Některé konkrétní obsahy v psyché při narození chybí, ale potenciální obsahy jsou dány zděděnou a předem zformulovanou funkční dispozicí (Hayman, 2001b).

V roce 1922 si koupil pozemek na břehu jezera u vesnice jménem Bollingen, zde si nechal postavit malý domek s věží, kde se mohl oddávat naprosté meditaci. Stavba byla dokončena až v roce 1924. Nad vstupní branou měl latinsky vyryto: FILOMÉNOVA SVATYNĚ a FAUSTOVO POKÁNÍ. Návštěvy zde nepřijímal, až na pár výjimek, mezi které například patří Toni Wolffová¹¹. Jeho ideou byl návrat k primitivním kořenům. V domě neměl zavedenou elektřinu, svítil si pouze petrolejovými lampami. Vodu na vaření a praní si přinášel z jezera, kterou ohříval v ohništi před domem. Jung zde byl velmi šťastný, obklopen přírodou, nerušen okolními prostředky. Mohl se zde plně věnovat své práci, rozjímání a vlastní analýze svých snů. V roce 1923 zemřela po krátké nemoci Jungova matka, ten však neprojevil žádnou lítost se smrtí jeho milované matky (Antier 2012).

V dalších letech navštívil Nové Mexiko, kde se setkal s Indiány. Měl možnost s nimi pár týdnů žít. Navštívil Grand Canyon, později o něm prohlásil, že vzbudil stejnou úctu, jako kdyby stál před boží katedrálou. Jak již bylo zmíněno výše Jung podnikl cestu i do Afriky, kde se setkal s různými kmeny. Chtěl zkoumat jejich sny, náboženství, ale náčelník se o tomto tématu nerad bavil. Tvrdil mu, že žádné sny nemají a jediný bůh pro ně je Bůh slunce a měsíce. Jung pobýval ve světě mnoho času a jeho pacienti, kteří za ním přijeli do Curychu nebyli nadšeni z toho, že na něj musí několik měsíců čekat, a ne vždy se dostalo na všechny. Jung omezil

¹¹ Toni Wolffová je dále věnována podkapitola, protože byla v životě C.G. Junga velmi důležitá, nejdříve jako jeho pacienta, později jako milenka a vynikající psychoanalytička (Hayman, 2001b).

návštěvnost svých pacientů na minimum a ostatní doporučoval ke svým asistentům, např. k Toni Wolffové (Hayman, 2001b).

Jungovi pomohlo pro pochopení celistvého a bytostného Já, kniha od Richarda Wilhelma: *Tajemství zlatého květu*, na kterou Jung, na Wilhelmovu žádost, píše komentář k připravovanému vydání. Tajemství zlatého květu je staré čínské taoistického pojednání o alchymii. Pro Junga to znamenalo potvrzení jeho intuitivních představ o smyslu života jakožto procesu individuace, na cestě k bytostnému Já a spojením bytostného Já, které je silné, ale nevědomé, s já vědomým, které je křehké a pomíjivé. Z hlediska Tao, má psyché v sobě dvě protikladné složky: ženskou – jin a mužskou – jang. Stejně jako podle Junga, má naše lidská psyché dvě složky – Animus a Anima. Jung byl dílem *Tajemství zlatého květu* velmi nadšen. Ovlivnilo ho natolik, že se začal zabývat alchymíí (Antier, 2012).

Jung se celý svůj život mohl těšit velké slávě a mnoho žen, které byly jeho stoupenkyně tzv. „Jungfrauen“. Analytická psychologie byla přijata jako alternativa k Freudově psychoanalýze. Jung na rozdíl od Freuda, kladl stejný důraz na náboženství tak i na funkci sexuální. Podle Junga se nevědomí projevuje univerzálními archetypy, které se objevují ve snech a stejně jako instinkty jsou vrozeným způsobem jednání. Jung na toto téma vedl přednášku s názvem: *Symbolika a chování duší mezi Východem a Západem*. S tvrzením o univerzálních archetypech z kolektivního nevědomí způsobil senzaci. Jung tvrdil, že pomocí snu a meditace se člověk dostane k archetypickým obrazům kolektivního nevědomí a „strážci duchovního pokladu“ zahájí proces individuace a člověk se smíruje se sebou samým (Hayman, 2001b).

S jistotou lze říci, že pro Junga byla 30. léta neplodnějším obdobím za celou dobu jeho života. V letech 1930-1934 vedl anglické semináře o: *Interpretaci vizí*. V roce 1931 vydává dílo: *Problémy moderní duše*, v letech 1934-1939 předsedal Mezinárodní psychoterapeutické společnosti. V roce 1935 vedl přednášku co by jako profesor curyšské Polytechnické školy, na téma „*Základní analytické psychologie*“. V letech 1936-1937 přednášel na univerzitách jako je Yale, Harvard. V roce 1939 se Jung stal členem Londýnské lékařské akademie. V témže roce umírá Jungův mistr Sigmund Freud, který zbytek života strávil v Anglii, už neviděl svého „korunního prince“, jak Junga Freud s oblibou nazýval. Nesmíme ani opomenout, že ve 30. letech se Evropa hnala do druhé světové války. Vše začalo v roce 1933, kdy se Adolf Hitler dostává k moci. Jung se nikdy nepřidal na stranu antisemitismu ani nacismu. Jung se k režimu Adolfa Hitlera stavěl nepřátelsky. Švýcarsko bylo sice neutrální zemí, nikdo zde nebyl úplně v bezpečí. Po vypuknutí druhé světové války, bylo Švýcarsko vůči Německu nepřátelské, Hitler

usiloval o bohatství, které Švýcarsko ukrývá. To se však nehodlalo vzdát bez boje a zmobilizovali své jednotky (Hayman, 2001b). Carl Jung nastoupil do služeb charitativní organizace, aby pomohl, pokud bude potřeba. Švýcarsko bylo nakonec válce ušetřeno. Neznamená to ale, že Švýcarsko nebylo postiženo válkou. Stejně tak, jako zbytek Evropy i Švýcaři neměli dostatek potravin. Jung v této těžké době nepřestal pracovat, ale obrátil svoji pozornost opět k alchymii. V Německu jsou díla Junga zakázána, Freudova díla jsou veřejně pálena. Jung prohlubuje své úvahy o náboženství s ohledem na spojení Já s bytostným Já, tedy na individuaci a přednáší na Polytechnické škole v Curychu. Ještě v témže roce požadují Italové, Japonci a Maďaři (spojenci Hitlera) vstup do Mezinárodní lékařské organizace psychoterapie. Jung se vzdává předsednické funkce a zároveň odchází i z Ročanky (Antier, 2012).

V roce 1943 je Jung jmenován řádným profesorem klinické psychologie na univerzitě v Basileji. V únoru 1944 Jung uklouzl na zledovatělé cestě a zlomil si lýtkovou kost. Byl převezen na kliniku, která byla nedaleko Curychu a po několika dnech stihnul Junga infarkt myokardu s plicní trombózou. Upadl do kómatu a byl v něm několik týdnů. V té době blouznil a později vzpomíná, že byl mezi životem a smrtí. Vzpomněl si na své vize z kómatu, které ovlivnili jeho pozdější práci. Poté, co se Jung probudil z kómatu, si procházel dlouhým meziobdobím, kdy se u něj střídaly deprimující stavy beznaděje a extáze. Upadal do stavu mezi bděním a spánkem, měl biblické vize, které ho naplňovaly. Splýval s vesmírem a se Stvořitelem. Konečně dosáhl individuace, sjednocení Já s bytostným Já, o kterém tak rád přednášel a vedl diskuse. Tyto blažené vize nebo také vizionářské stavy, trvaly tři týdny a pak se začaly vyskytovat méně až pomalu vymizely úplně. Jung se mohl vrátit do života, i když na své vize, vzpomínky a silné okamžiky nikdy nezapomněl. Byl přesvědčen, že šlo o pravé zkušenosti, a ne sny ani halucinace a trval na tom, že všechny zážitky, které viděl byly reálné. Zkušenost se smrtí mu pomohla si uvědomit, že duše a psyché jsou skutečné (Hayman, 2001b). „*Ukázala se mi skutečná věčnost, realita vzdálená citovým vazbám, více či méně klamným, protože bývají poskvrněny cizími projekcemi*“ (Antier, 2012, s. 308). Psaní se mu stalo hlavní náplní práce, psal 2-3 hodiny denně sám, nebo je diktoval své sekretářce, která texty nadále upravila a Jung je schválil, nebo poupravil znovu. Čím dál tím více času trávil korespondencí, odpovídal na všechny dopisy, po rady až po kritiky jeho knih nebo jiných disertačních prací. Za dochovaní skoro všech dopisů můžeme poděkovat Jungovým sekretářkám, které dělaly kopie dopisů a pečlivě je zakládaly (Antier, 2012).

V roce 1945 se vrátil do Psychologického klubu, obnovil jeho činnost a soustředil své pacienty, kteří prošli analýzou, aby se zapojili do společnosti. Na přednášce zhodnotil válku a své názory proti principu pomsty. Podle Junga Německo nebylo jediné zodpovědné za válku, ale vzešla z kolektivní psychologické chyby, která se týkala všech, ne jenom vítězů nebo poražených. Ve stejném roce Jung oslavil své sedmdesátiny v Küssnachtu, v kruhu svých přátel. V následujícím roce Junga postihla další srdeční příhoda. Po této příhodě se cítil velmi sláb, byl si vědom, že kdykoli může přijít další srdeční příhoda. Jung byl připraven zemřít (Hayman, 2001b). „*Cítím se připraven na smrt, i když mi připadá, že se neustále rodí další vzrušující myšlenky, jako blesky protínající letní noční oblohu. To ale nejsou myšlenky moje, jsou to myšlenky Boží*“ (Antier, 2012, s. 323).

24. dubna 1948 vznikl *Institut C.G. Junga*. Tento institut jungiánského myšlení byl považován za vědecké centrum analytické psychologie. Jejím úkolem bylo vychovávat studenty, žáky a lékaře ze všech zemí světa, pod vedením Jungových vyškolených psychologů. Jung tento institut řídil do roku 1950, poté ho vedla jeho žena Emma. Jungův stav nebyl v pořádku a Jung si to moc dobře uvědomoval. Neztratil však elán do práce, ani se nevzdal svých procházek podél jezera. Čas od času trpěl tachykardií, která ho vyčerpávala. Ze zdravotních důvodů omezil svoji praxi, přijímal jednu návštěvu denně. Jung přirozeně trpěl, z důvodu omezení své fyzické aktivity, nemohl se už ani starat o zahrádku, kterou si udělal u své Bollingské věže. Získaný čas věnoval svým pracím a meditaci, ze které čerpal životní sílu. Vydává díla s názvem: *Aion, Symboly proměny a Kořeny nevědomí*, které vycházejí v roce 1950 (Antier, 2012).

Stále více času trávil ve věži. Byla pro něj útočištěm, symbolem psychické úplnosti a místem zrání. V roce 1955 dokončil stavbu druhé věže v Bollingenu. Ve stejném roce umírá jeho manželka Emma, po těžké nemoci ve věku 73 let. Pro Junga to byla strašlivá rána, nepřišel jenom o svoji manželku, ale i o neocenitelnou pomocnici, která mu pomáhala v jeho praxi a při vydávání jeho knih. Jung však nezůstal sám, starala se o něho hospodyně Ruth Baileyová, kterou poprvé poznal na jedné africké výpravě (Hayman, 2001b).

Posledních pět let Jungova života bylo klidným a plodným obdobím. V roce 1957 se konečně rozhodl sepsat nejnítěrnější dílo svého života – autobiografii, která vyšla až po jeho smrti s názvem: „*Vzpomínky, sny, myšlenky.*“ V tomto díle se dotkl všech témat, která ho zajímala: kolektivní nevědomí, mýtů, archetypů, symbolů, náboženství, bohů a Boha. Široce se rozepsal o okultismu, o snech a o jeho vztazích s Freudem. Práce na tomto díle ho velmi zaujala,

odhalil svoji pravou osobnost, nejen jako vědce, ale i jako romantického spisovatele a snílka. V roce 1960 se konala oslava Jungových osmdesátých narozenin. Přišli mu gratulace snad z celého světa, na které Jung s radostí odpovídal. Po zotavení z narozenin, chtěl odcestovat do Onnens, udělalo se mu však špatně a objevily se obavy o jeho život. Jung trpěl vizemi, že smrt není daleko, a že co nevidět zemře. Trpěl úzkostmi, ale ne ze smrti, ale z toho, co se stane s lidstvem a cítil se za to zodpovědný. Jung se nebál smrti, byl na ni připraven a zvědavě ji očekával (Antier, 2012). 17. května 1961 postihla Junga mozková embolie, způsobená krevní sraženinou v mozku. Za pár dní se částečně zotavil, jeho ošetřovatelka Ruth u něj byla ve dne v noci. 30. května náhle ztratil vědomí, když se svojí ošetřovatelkou Ruth pili v knihovně čaj. Ruth věděla, že se Jungův konec blíží, ale nechtěla si to připustit. Jung se i po této příhodě pomalu zotavoval, až 5. června 1961 se rozloučil se svojí ošetřovatelkou a na druhý den 6. června upadl do kómatu a zemřel v kruhu svých nejbližších přátel. Jeho poslední slova prý byla: „Světlo.“ Jung byl pohřben do rodinné hrobky a na náhrobním kameni můžeme číst latinský nápis vyrytý ještě za Jungova života: POVOLÁN ČI NEPOVOLÁN, BŮH BUDE PŘÍTOMEN (Hayman, 2001b).

2.2. Sabina Speilreinová a Antonie Wolffová

Předchozí kapitola se věnovala životu Carla Gustava Junga. Je však důležité zmínit jména jako je Sabina Speilreinová a Toni Wolffová, které měly velký vliv na Junga, ať už jako jeho pacientky, milenky a později jako významné psychoanalytičky. Sabina Speilreinová se nakonec od Junga odvrátila a přidala se na stranu Sigmunda Freuda, za to Toni Wolffová Jungovi zůstala věrná až do konce jeho života.

2.2.1. Sabina Speilreinová, od pacientky po významnou analytičku

Jung se s mladou Sabinou setkal díky svému učiteli Bleulerovi, který ji předal Jungovi, jako beznadějný případ. Sabina byla dvacetiletá Ruska, kterou do Curychu přivezli rodiče, aby se zde mohla uzdravit na klinice v Burghölzli pomocí hypnózy. V Rusku byla propuštěna z kliniky z důvodu, že se zamilovala do svého ošetřujícího lékaře. Sabininy symptomy byly; trpěla silnou hysterickou psychózou, trpěla halucinacemi, fantaziemi a úzkostí. Po propuštění z ruské kliniky se cítila Sabina opuštěná a vyhrožovala sebevraždou. Když jí Jung poprvé uviděl, ležela na lůžku ve svěrací kazajce. Jung na ni nepohlížel jako na nevléčitelně nemocnou, ale jako na osobu, která potřebuje pomoc. Její léčba nezačala hned hypnózou, ale verbálními asociacemi. Jung byl do té doby jediný, kdo ji dovedl naslouchat a kdo ji chápal. Sabině se postupně začala vracet naděje. Sabinin případ byl tragický a složitý, nejenomže trpěla Oidipovským

komplexem, ale trpěla i komplexem smrti (jelikož byla židovského původu, a ve městě probíhaly pogromy, krvavé pronásledování a vraždění židů). V její rodině nastala tragédie, když jí zemřela její sestra, v té době se Sabina propadla psychóze, její únik, který ji dovedl až do Burghölzli (Kerr, 1999).

Jung se stal pro Sabinu nepostradatelným, pod jeho odborným dohledem se Sabina cítila, jak ožívá a dospívá. Jung se postupně do Sabiny zamiloval, jeho manželka Emma byla v té době víc matkou než manželkou a skutečnou lásku pocítil k Sabině. Ze začátku viděla Sabina v Jungovi pouze terapeuta, postupně svého otce, poté něžně milovaného ochránce a spasitele. V červnu roku 1906 částečně vyléčená Sabina opouští léčebnu Burghölzli, na radu Junga se ubytovala ve městě a hlásí se na lékařskou fakultu v Curychu (Antier, 2012). Jungova terapie byla tedy úspěšná, Jung se domníval, že bude dobré, když budou s léčbou nadále pokračovat pomocí psychoanalýzy, která může trvat i několik let. Sabina za tuto léčbu nemusela platit. Mladičkový Jung nepoznal, že se do něho Sabina po odeznění psychózy vášnivě zamilovala. Dívka ho neustále sváděla, Jung však odolával tomuto pokušení. Vše se změnilo v roce 1908, kdy se Jung Sabině přiznal, že ji miluje, byl chorý láskou, jak ji psal ve svých dopisech. Sabina ho nalákala do pasti. Poté, co mu oznámila, že chce, aby se rozvedl, vzal si jí a měli spolu syna Siegfrieda, Jung se s ní nadobro rozešel. Sabinina láska však v Jungovi neuhaslá, naopak se tímto více rozhořela. O svém vztahu k dr. Jungovi psala Sabina Freudovi, ten však vše nejprve probíral s Jungem, pak teprve odpovídal na dopisy od Sabiny. Ta Freuda zavalila rozsáhlými dopisy, které měly 20 někdy i 40 stran. Freud však přestal odpovídat na její korespondenci, což Sabině velmi vadilo a rozhodla se obrátit zpátky k Jungovi a snad ho dostat i zpět. Jung souhlasil, že ji opět přijme v Burghölzli roku 1909. Zde ho Sabina opět sváděla, Jung ji však odstrčil, ona vytáhla přinesený nůž, bodla Junga do spánku a utekla pryč. Naštěstí pro Junga to bylo pouze povrchové zranění. Jung napsal Sabině dopis, že okamžitě ukončuje její analýzu (Kerr, 1999).

Sabina se na čas vrací ke své rodině do Ruska. V roce 1910 se Sabina vrací do Curychu a do života Junga pod záminkou předat diplomovou práci s názvem *O psychologickém obsahu jednoho případu schizofrenie*, kterou chtěla uveřejnit v ročence Mezinárodní psychoanalytické společnosti. Jung zprvu setkání odmítl, poté ke schůzce svolil. Dílo si Jung přečetl a velice ho nadchlo, souhlasil s vydáním a Sabina mohla být šťastná. Jung ji ovšem ujistil, že mezi nimi nic není, že jsou pouze přátelé. Sabina ho stále milovala. Pravidelně se potkávali až do roku 1911 na odborných diskuzích o psychiatrii. V říjnu roku 1911 se přestala o lásku Junga snažit, poznala, že to nemá smysl, zvláště potom, co se Emmě narodil syn Franz a manželství se tak

upevnilo. Sabina proto odjíždí do Vídně, aby byla blíž Freudovi. Brzy si ji Freud oblíbil a přijal ji do Psychoanalytické společnosti (Antier, 2012).

V lednu 1912 vydává pro ročenku článek *Destrukce jako příčina vývoje*. Jung odmítl tento článek vydat, po delším prostudování článku se rozhodl svoje rozhodnutí změnit a článek vydat. Freud se nechal tímto dílem inspirovat a navázal na něj. Sabina už před Freudem upozornila na vztah mezi sexualitou a pudem smrti, kterou Freud později převzal. Sabina se v tomto díle nechala inspirovat Jungovým dílem: *Proměny a symboly libida*. Sabina se přidala na stranu freudovské analýzy, na Junga však nikdy nezapomněla. Na konci roku 1912 se Sabina provdala za lékaře Paula Scheftela, i když ještě stále milovala Junga. Freud této posedlosti nerozuměl a nabídl Sabině analýzu, která by ji zbavila otrocké lásky k Jungovi. V roce 1917 provozovala praxi dětského psychiatra. V roce 1924 se vrací do Ruska a působí na klinice v Rostově jako významná psychoanalytička. Píše články na toto téma, které se nezamlouvají stalinistickému režimu. Sabina byla Židovka, v roce 1941 Němci zabrali Rostov a Sabina roku 1942 umírá při deportaci Židů. Podle některých zdrojů prý Sabina uhořela spolu se svými dvěma dcerami v rostovské synagoze (Kerr, 1999).

2.2.2. Antonie Wolffová, důležitá žena v Jungově životě

Antonie Wolffová (dále jen Toni), byla další významnou ženou v životě Carla Gustava Junga, která přišla v prosinci roku 1910 k Jungovi na analýzu na žádost její matky. Trpěla silnými depresemi ze ztráty svého otce, bohatého židovského obchodníka. V té době bylo Toni 22 let, kdy se setkali v Jungově pracovně v Küssnachtu. Jung se však ještě plně nevzpamatoval ze vztahu se Sabinou Spielreinovou, snažil se odolávat protipřenosu, ale bez úspěchu a do Toni se zamiloval. Objevila se právě včas, kdy přerušil vztah se Sabinou, našel v Toni inspiraci a později i milenku. Co na to všechno říkala Emma, Jungova manželka? Emma byla vyvedena z míry, když se dozvěděla o milostných vztazích svého manžela. Jejich manželství bylo na pokraji rozvodu, které zachránili jejich 4 děti (Hayman, 2001a). V září roku 1911 byl Jung připraven odhalit svůj milostný poměr s Toni, který zveřejnil na kongresu ve Výmaru. Jung vysvětlil své ženě, že je pro něj Toni velice důležitá pro jeho duševní rovnováhu a nehodlá se jí vzdát. Dokonce Toni nabídnul, aby s ním, jeho ženou a dětmi sdílela domácnost. Emma byla silně proti tomu, nakonec se však s tímto rozhodnutím smířila, protože v té době se Jung rozešel s Freudem a trpěl častými depresemi, se kterými mu pomáhala právě Toni. „*Stále budu Toni vděčná, že pro mého muže tolik udělala, co jsem v jeho kritických chvílích nemohla udělat já ani nikdo jiný*“ (Antier, 2012, s. 187).

Tři roky byla Toni u Junga v analýze, až ji nakonec Jung svěřil výzkumnou práci, na dokumentaci Proměny a symboly libida. Později se stala Toni organizátorkou Filosofického kruhu v Curychu a šířila Jungovy myšlenky. Na rozdíl od Sabiny, se Toni nikdy nesnažila Junga odvést od rodiny, nechtěla po něm dítě ani rozvod (Antier, 2012). Obě ženy jak Emma, tak Toni, se musely smířit s tím, že z Junga ani jedna nedokáže udělat monogamního muže. Své emoce a frustraci dokázaly brilantně skrývat a na venek působily velmi důstojně. Dokonce i Jungovi děti si postupně zvykly na Toninu přítomnost a oslovovaly ji „tého“ (Hayman, 2001a).

Toni se rozhodla, že se stane psychoanalytičkou, ale Jung ji odrazoval, že by měla být spíše spisovatelka, stejně jako Goethe. Toni si však šla za svým, stala se z ní jedna z nejlepších Jungových analytiků. Od té doby byla Jungovou asistentkou a spolupracovnicí. Doprovázela ho na různé semináře a přednášky. Pomáhala mu rozšiřovat jeho myšlenky do celého světa. Poté, co Jung omezil svoji praxi, doporučil spoustě pacientům, aby přešli k Toni. Ty s ní byly velmi spokojeni a někteří se už nevrátili k analýze u Junga. Pověst Toni analytičky pomalu rostl vzhůru (Hayman, 2001b).

Stejně jako Emma nebo Sabina i Toni vydává knihu s názvem: *Struktury ženské psyché*, které mají pomoci ženám, aby se vymanily ze své pasivní role. Po zbytek života se Toni věnovala analýze a asistenci Junga. Pracovala v psychologickém klubu, později v institutu C. G. Junga. Toni zemřela náhle ve věku 64 let dne 19. dubna 1953 (Antier, 2012).

2.3. Jungovi rozsáhlé teorie o nevědomí

V této kapitole jsou představeny teorie, které stály za proslavení jména Carl Gustav Jung. Už v předešlé kapitole je nastíněné, na čem Jung ve svém životě pracoval. Zde jsou přiblíženy pojmy, jako je kolektivní a osobní nevědomí, co jsou to archetypy a do jaké míry jimi můžeme být ovlivněny a v neposlední řadě jsou uvedeny komplexy.

2.3.1. Kolektivní a osobní nevědomí

K termínu kolektivní nevědomí dospěl Jung při cestování do Afriky a Indie, když rozmlouval se starými kmeny. Předpokládal, že nevědomí je ve dvou fázích, **kolektivní**, které je zděděné a **osobní**, které je získané a vychází z našich zkušeností. Pojetí struktury osobnosti rozdělil do čtyř oblastí: kolektivní nevědomí, osobní nevědomí, ego, vědomé já a bytostné já, které spojují vědomí s nevědomím.

Jung uvažoval o existenci dědičného kolektivního nevědomí. Mezikulturní podobnosti, které objevoval na svých cestách po světě, jsou zděděné. Pokládal je za geneticky před formované myšlenky a chování (Slipp, 2007). Kolektivní nevědomí je tedy část psyché, kterou jsme zdědili

po svých předcích od prvopočátku lidské existence. Kolektivní nevědomí je nejhlubší část společná všem lidem. Obsahuje negativní i pozitivní zkušenosti lidských i zvířecích předků. Kolektivní nevědomí uchovává mnohá tajemství, jádra prapůvodních představ spojených s přírodními jevy. Jung je nazval **archetypy**, které jsou níže vysvětleny (Drapela, 2011).

Osobní nevědomí jedinec získává. Skládá se z citů, myšlenek, interpersonálních zážitků, které byly zapomenuty, vytěsněny nebo potlačeny z vědomí. Tento model připomíná Freudův pojem předvědomí s podobnou úlohu. Vytěsňuje a zapomíná určité zkušenosti, které by jinak vědomí přehltily (Drapela, 2011).

2.3.2. Archetypy jako součást kolektivního nevědomí

Teorie archetypů má pro Jungovo pojetí psyché zásadní význam. Jung se tomuto tématu věnuje v díle *Aion*, kde blíže vysvětluje pojmy: Animus, Anima, Persona, Stín a Bytostné Já.

Archetyp je primárním zdrojem psychické energie, jsou také zdrojem symbolů, které se v psyché objevují, přitahují a formulují energii. Tato energie nakonec přispívá k tvorbě kultury a civilizace. Je důležité zmínit, že s teorií archetypů souvisí i teorie instinktů.¹² Jung se domníval, že instinkty a archetypy jsou propojené (Stein, 2016).

Archetypy nám pomáhají utvářet konkrétní představy, vedou k rozpoznávání událostí či osob v životě. Jung některé archetypy začlenil zvláště, jsou jimi: **Animus, Anima, Persona, Stín a Bytostné Já**. Tyto archetypy jsou společnou kolektivní výbavou pro všechny jedince (Drapela, 2011).

Persona je pojmenovaná podle „masky“, které používali herci v antickém Římě. Tuto masku si podle Junga nasazujeme tehdy, když jdeme např. do společnosti. Je protikladem k stínu. Persona je osobou, kterou se staneme, jestliže přijmeme určité vzorce naší kultury a přizpůsobíme se sociálnímu prostředí. Podle Junga je tedy persona naše oficiální osoba, kterou jsme na veřejnosti. Naše Já se s personou více či méně identifikuje a napomáhá k vytvoření psychosociální identity jedince. Hlavním úkolem persony, je ukázat nebo skrýt vědomé myšlenky či pocity před druhými lidmi. Role, které v průběhu života hrajeme, mají do jisté míry kolektivní i archetypický základ. Persona dále napomáhá uchovat si svou individualitu při podřizování se různým požadavkům společnosti, které mohou být dány zvyky, přijatelným chováním, hodnotám dané společnosti apod. Persona souvisí s principem spojování

¹² Jung zastává názor, že instinkty mají somatické kořeny a do psyché vstupují pomocí impulzů, vzpomínky, fantazie, myšlenky nebo emoce. Archetypické vzorce a instinkty jsou spolu úzce propojeny. Podobně jako instinkty, tak i archetypy dokáží ovládnout násilným způsobem lidské vědomí (Stein, 2016).

společensky přijatelného s osobní nezávislostí. Jung rozdělil personu na dva typy, první se orientuje na očekávání a nárokům společnosti. Druhý typ se orientuje na individuální ambice jedince. Vývoj persony je typickým problémem puberty a rané dospělosti. Persona se také mění v průběhu života v závislosti na tom, jak „já“ vnímá změnu prostoru a jak se dokáže na prostředí integrovat (Stein, 2016).

Stín je nevědomým psychickým činitelem, není možné ho vědomě kontrolovat. Stín je odvrácena strana já, protože ve stínu jsou zahrnuty všechny myšlenky, postoje, emoce, které jdou proti přijímaným zvykům či morálním hodnotám společnosti. Z tohoto důvodu byly z já přesunuty do stínu (do nevědomí). Stručně řečeno, vše, co já odmítne, se stane součástí stínu. Každé já má svůj stín. Stín vystupuje pouze ve specifických situacích, není tak pro okolní svět tolik vědomí jako persona. Jung pojem stín identifikoval s Freudovým pojmem Id (Stein, 2016). Stín je pro Junga morálním problémem pro celou jáskou osobnost. Bez značného vynaložení morální odhodlanosti, nejsme schopni rozpoznat a uvědomit si stín. Toto uvědomění nás přivede ke hlubšímu poznání sebe sama. Stín může mít osobní povahu, kterou můžeme s určitou dávkou sebekritiky rozpoznat. Podle Junga je v mezích našich schopností, poznat relativní zlo naší povahy (Jung, 2003).

Jung rozlišil Animu na ženskou postavu, která se nachází u mužů a Animus jako mužskou postavu u žen. Tyto archetypy pomáhají chápat a oceňovat osobu opačného pohlaví. Ženy oceňují muže, stejně tak jako muži oceňují a do jisté míry chápou ženy (Drapela, 2011). **Animus a Anima** jsou subjektivní osobnosti, které se nacházejí ještě hlouběji v nevědomí, než stín. Tyto dva archetypy odhalují povahu duše a otevírají bránu ke kolektivnímu nevědomí. Neovlivňuje je rodina, společnost ani kulturní tradice. Archetypy podle Junga nejsou produktem kultury, nýbrž kultura je produktem archetypů. Animus a Anima jsou základními formami života a společně s dalšími faktory utvářejí jedince i společnost. Jejich funkcí je tedy adaptace na vnitřní svět a současně umožňuje „já“ vstoupit do hlubin psyché. Jung dává Animu a Animus do protikladu k personě, protože persona se zabývá vztahem k objektům, Animus a Anima, ovlivňují vztah k subjektu (nevědomí svět), např. neurčité vnitřní hnutí, vjemy, myšlenky, pocity. Na rozdíl od stínu, který budí hrůzu a strach, Anima/Animus sebou přináší vzrušení a stimulují touhu po sjednocení (Stein, 2016). Jung ve svém díle *Aion*, které je mimo jiné považováno za vrcholné dílo o Animě/Animu, uvádí že projekce Animy/Animu může být rozpoznána pouze vztahem k opačnému pohlaví. Pro uvědomování si skrytých oblastí naší psyché, hraje důležitou roli vztah. Zkušenost s Animou/Animem získáváme na různých stupních psychického vývoje a zralosti, např. zamilovanost můžeme prožívat už od dětství,

v dospívání, v dospělosti i ve stáří. Animus a Anima jsou tedy aktivní po celý život a jejich nepřítomnost může způsobit deprese. Anima/Animus se projevují daleko dříve, než je fyzický organismus připraven a trvá i v případě, kdy už jedinec není schopen sexuálního aktu (Jung, 2003).

Bytostné já považoval Jung za základní a nejhlubší část psyché. Bytostné já uchovává rovnováhu v životě (Drapela, 2011). Bytostné já je podle Junga nekonečné, není tedy možné určit hranice, kde se Bytostné já vyskytuje. Bytostné já je primárním archetypem, z něhož jsou všechny ostatní archetypy a jejich obrazy odvozené. Bytostné já je tedy pro Jungovo pojetí analytické psychologie klíčové, díky němuž se odlišuje od ostatních proudů psychoanalýzy (Stein, 2016). Bytostné já je stejně jako já (ego), středem vědomé osobnosti. Bytostné já si může ego podmanit. Bytostné já je podle Junga symbolickým obrazem s různými motivy jako je např. motiv celistvosti, úplnosti nebo sjednocení protikladů (Edinger, 2006). Bytostné já usnadňuje spojení psyché s vnějšími silami – s božským principem a přírodou. Bytostné já tedy spojuje protiklady, díky kterým může výrazně obohatit ego a podpořit tak celistvost jedince (Drapela, 2011).

2.3.3. Komplexy spojené s osobním nevědomím

Komplexy jsou součástí osobního nevědomí, spjaté s osobními zážitky jedince. Osobní nevědomí je vysvětleno výše. Komplexy často vznikají z významných a traumatických zážitků jedince.

Komplexy se tedy vyvíjejí ze zážitků, myšlenek, rozhodnutí, činů a jejím spojením s emočním zážitkem. Závislost síly komplexu závisí na účincích zážitku ve vztahu k okolí a na citových dispozicích a povaze jedince (Jung, 1969). Komplexy, mají podle Junga svoji vlastní energii, pokud dojde k události, která stimuluje komplex, dojde k velkému uvolnění energie. Energie naruší jáské vědomí a člověk se stane prostředkem nekontrolovaného uvolnění energie. Stručně řečeno, je to takové jednání bez rozumu. Komplex tedy působí ve vědomí, ale není tomu vždy. Někteří lidé dokáží své komplexy do jisté míry usměrnit, což je v souladu s nutností adaptace na okolní svět, např. v profesním životě, je velmi důležité odsunout naše osobní konflikty stranou, abychom se mohli plně věnovat práci. Tato energie se vymyká vědomé kontrole a může v pacientově vědomí vytvářet halucinace, které mohou vést až k poruše vědomí. Za tuto poruchu jsou tedy odpovědné komplexy, které je nutné léčit (Stein, 2016). „Komplex se léčí pomocí myšlenkových asociací, analýzy snů a poté přestává být škodlivý“ (Antier, 2012, s. 423). Struktura komplexu je shluk asociací spojených obrazů a vzpomínek na

traumatické události, které jsou zakotveny v nevědomí a nejsou vždy přístupné já. Jde tedy převážně o vytěsněné vzpomínky, které můžeme dalšími vzpomínkami pozměnit (Stein, 2016).

3 Rozchod mistra Sigmunda Freuda a korunního prince Carla Gustava Junga

Tato kapitola je věnována rozchodu dvou velikánů Freuda a Junga. Freuda už opustila řada stoupců, ale představa, že ztratí i svého „milovaného syna“ byla pro něho velice bolestná. Co se mezi nimi stalo, že se jejich vztah rozhodli ukončit? Mohli to být drobné rozdíly jejich prací, nebo se Jung chtěl definitivně osamostatnit od svého mistra? Freud na Junga vyvíjel tlak, aby se nepouštěl do zájmů jako je astronomie, alchymie nebo okultismus, jelikož těmto vědám nepřistupoval vědecky, Jung se však rozhodl vydat vlastní cestou.

3.1. První setkání Freuda s Jungem

Freud si Junga oblíbil už od prvního okamžiku. Freud byl posedlý myšlenkou, že musí najít svého nástupce a Junga v něm viděl. V roce 1906 poslal Jung Freudovi svou knihu o výzkumu slovních asociací a později knihu o schizofrenii, kde vychvaluje Freudovy objevy. Začalo tedy velké přátelství mezi Freudem a Jungem. Jejich rozsáhlá korespondence byla ze začátku pouze profesní, ale postupem času se změnila na přátelské a osobní dopisy. Freud si tak vybral Junga za svého syna, nástupce psychoanalýzy. V roce 1909 se Jung a jeho žena Emma vydali za Freudem do Vídně. Zde se odehrálo něco, co mohlo být předzvěstí toho, že se tito dva velikáni rozešli. Při rozhovoru ve Freudově knihovně se najednou ozvalo hlasité zapraskání, Jung upozornil Freuda, že přijde ještě jedno zapraskání, které taky přišlo. Jung Freudovi vysvětloval, že měl pocit, že něco takového přijde. Freud však odmítl věřit Jungovi, že by něčeho takového byl schopný a varoval ho před jeho zaujetím pro okultismus a mysticismus. Jungova návštěva a následný rozhovor s Freudem trval přes 13 hodin. Bavili se na různé téma, jako je psychoanalýza, sny nebo např. zmíněný mysticismus či náboženství (Schwartz, 2003).

3.2. Neshody, rozchod, svoboda

Freud se k Jungovi choval velmi autoritářsky, chtěl zachovat jejich spolupráci, ale s ohledem na to, že jediným otcem psychoanalýzy je on sám. Freudův tlak se projevil na kongresu v Norimberku, který se konal v roce 1910, kde byla založena Mezinárodní psychoanalytická asociace a prezidentem se stal Jung, který vůbec nekandidoval. O zvolení Junga jakožto prezidenta asociace se zasloužil Freud i když mnozí Freudovi žáci mu to měli za zlé. Freud jim proto vysvětlil, že jsou všichni židovského původu a Jung, jako křesťan, který má vzdálené kořeny v židovství může vyvést psychoanalýzu ze židovského „ghetta“ dál do světa s pomocí curyšských přátel. Jung po zvolení na post prezidenta neprojevil žádnou vděčnost svému mistrovi. Freud se domníval, že tímto způsobem si zajistil poslušnost svého korunního prince a že Jung bude plnohodnotným Freudovým nástupcem. Bohužel pro Freuda

se Jung začal zabývat do větší míry mysticismem, náboženstvím a okultními vědami, které mu prý mohou pomoci pochopit, poznat lidskou duši a její kořeny v nevědomí. Freud tyto témata odmítal a nepřistupoval k nim vědecky. Žádal proto svého nástupce, aby se nepouštěl do těchto témat, které mu žádné přínosy v jeho práci nepřinesou. Jung však na radu svého mistra nedal a zkoumal tak kořeny lidské duše z úplně jiného pohledu než Freud (Antier, 2012). Finálním dílem měly být Jungovy: *Proměny a symboly libida*, které vyšly ve dvou svazcích, první v roce 1911 a druhý o rok později. Freud kupodivu přijal první výtisk *Proměn* a označil ho jako nejlepší Jungovo dílo i když tušil, že to nejhorší teprve přijde. Freud se tedy rozhodl odpovědět protiúderem, lépe řečeno spisem *Totem a tabu*, který vyvrátí Jungovy teze. Naneštěstí pro Junga se Freud tímto tématem velice trápil a dokončil ho až v roce 1913, kdy Jungův druhý díl *Proměn* už byl zveřejněn. Druhý díl *Proměn* zasadil Freudovi osudovou ránu. I když Jung do jisté míry projevil vděčnost Freudovi, v podstatných věcech se od svého mistra oddělil. Představil zde svou teorii archetypů a kolektivního nevědomí, dále rozšířil teorii libida. Podle Junga není libido pouze sexuální energie, ale vitální energie ve vznešeném smyslu. Poslední kapkou pro rozchod těchto dvou velikánů byla veřejná kritika a oddělení Junga od Freuda. Jung kritizoval Freudovu teorii sexuality a jeho pojetí náboženství. To, že Freuda veřejně zesměšnil, porušil pravidla jejich přátelství. Spolupráce už nebyla možná z důvodu neshod a rozdílných názorů, které Jung potvrdil v díle *Proměny a symboly libida*. Úplné ukončení vztahu došlo až v roce 1914 kdy Jung odešel z Mezinárodní psychoanalytické společnosti spolu s dalšími curyšskými kolegy, Freud tento odchod považoval za vítězství. Rozchod byl dovršen, Jung byl volný a mohl se plně věnovat svým vlastním výzkumům (Schwartz, 2003).

4 Rozdíly v práci S. Freuda a C.G. Junga

Jak už je patrné z názvu této kapitoly, budou zde shrnuty rozdíly v jejich práci. Pro větší přehlednost a usnadnění si rozdílů, je na konci kapitoly uvedena tabulka, podle které je vedena struktura této kapitoly.

První rozdíl bychom mohli uvést náboženství, i když se přímo netýká rozdílů v práci, pojem náboženství měl u obou psychologů svůj význam. Freud byl židovského původu a jeho vztah k náboženství byl spíše negativní. Za druhé světové války byl Freud, jako žid pronásledován, žil tehdy v antisemitistickém Rakousku. Na rozdíl od Junga, který vyznával křesťanskou víru, neopomíjel ani ostatní náboženství, která mají společný prapůvod v kolektivním nevědomí. Vztah Junga k náboženství byl kladný (Markus, 2002, Antier, 2012). Freud nebral v úvahu náboženství, které může do jisté míry ovlivňovat naše nevědomí, kdežto Jung se tématu náboženství věnoval. Pro Junga je např. bytostné já, obrazem Boha. Poznání sebe sama, se tedy nezakládá pouze na pravdě podle Freuda, ale i na omylu podle Junga. Proto bral Jung v úvahu všechny typy náboženství, když se zabýval vnitřním světem jedince (Jung, 1994). *„Protiklad mezi Freudem a mnou spočívá v podstatě v rozdílnosti základních předpokladů. Předpoklady jsou nezbytné, a protože jsou nevyhnutelné, neměl by člověk nikdy vyvolávat zdání, jako by žádné neměl“* (Jung, 1994, s. 34).

Dalším rozdílem v jejich práci je pojetí neurózy a využívání léčebné metody. Freud se domníval, že za každou neurotickou či hysterickou poruchou stojí nějaké „sexuální“ trauma, které mohl jedinec získat v dětství i v dospělosti. Pomocí volných asociací mělo toto trauma vyplout na povrch, terapeut si ho má všimnout a upozornit na něj. Následně by měl klient toto trauma přijmout do vědomí a symptomy by měly vymizet. Tímto tématem se zabýval i Carl Gustav Jung, ale z jiného pohledu. Podle Junga byla příčinou neurózy či hysterie pouze obecná nevyrovnanost jedince. Jung používal metodu imaginace, kterou později přejmenoval na individuální proces. Tato metoda byla velmi podobná volným asociacím, ale imaginace byla obsáhlejší. Pacient mohl mluvit o všem možném, doplňovat výpověď o představivost, domýšlet si určitá fakta, např. při analýze snů si pacient mohl domýšlet konec snu, rozvíjet tento sen a dál se jím zabývat a pracovat s ním (Markus, 2002, Antier, 2012, Schwartz, 2003, Hayman 2001a, 2001b).

Ani ve struktuře psyché nemají tito dva autoři jasno. Podle Freuda je psyché rozdělena do 3 složek: nevědomí – předvědomí – vědomí. Tuto teorii následující roky rozvíjel, až k nim přidal složky Id – ego – superego. Jung rozdělil psyché na kolektivní, osobní nevědomí, ego,

vědomé já a bytostné já (Schwartz, 2003, Antier, 2012). Tyto pojmy byly vysvětleny v předcházejících kapitolách.

Zásadním rozdílem je fakt, že se Freud zabýval především sexuálním vývojem, dětskou sexualitou a sexuálním traumatem. V té době byla sexualita silně tabuizované téma. Jung nesdílel tyto Freudovy názory, že za vším musí být nějaké sexuální trauma. Nesouhlasil ani s Freudovým pojmem libido, kdy podle Freuda je to sexuální energie, která žádá o svoje vybití. Podle Junga je to vitální energie s obecnější životní silou (Schwarz, 2003., Antier, 2012).

Dalším zásadním rozdílem je, že se Freud domníval, že jsme ovlivněny našimi pudy. Ty žádají o okamžité uspokojení dané potřeby, postupně potlačují tyto potřeby do doby, než je možné je uskutečnit. Jung však byl jiného názoru, a to, že jsme ovlivněny zkušenostmi, které se ukládají do osobního nevědomí, ze kterých můžeme poté čerpat. Jung se více zajímal o ostatní vědy, pomocí nich mohl více prozkoumat nevědomí. Zajímal se o alchymii, astrologii, mysticismus, teologii, velmi rád cestoval nejen po Evropě, ale i po Africe, Indii, kde rozmlouval se starými kmeny, kteří ho utvrdili v jeho teorii o kolektivním nevědomím a archetypy, které jsou společné pro celou civilizaci. Freud to měl Jungovi za zlé, k těmto vědám Freud nepřistupoval racionálně a varoval svého nástupce, aby se do tohoto tématu nepouštěl (Kennedy, 2002., Antier, 2012, Schwartz, 2003, Hayman 2001a, 2001b).

Ještě jeden důležitý rozdíl je nutné zmínit. Freud, jako první vytvořil psychosexuální koncepci vývoje jedince. Tato teorie sklidila velkou vlnu kritiky a odmítání. Freud příkládá v tomto vývoji za nejdůležitější fázi, vyřešení Oidipovského konfliktu. Pro Junga bylo však nejvýznamnější období postoidipovské, tedy fáze osobního rozvoje a vývoje jedince (Slipp, 2007).

Je tedy patrné, že se jejich názory a teorie do jisté míry rozcházely. Nakonec však již nebylo vyhnutí pro ukončení přátelství těchto dvou velikánů. Pro přehlednost rozdílů v práci Freuda a Junga je níže uvedena tabulka.

Tabulka: V čem se od sebe liší Freud a Jung:

	Sigmund Freud	Carl Gustav Jung
Země působení	Rakousko	Švýcarsko
Náboženství	Židovství	Křesťanství
Vztah k náboženství	Negativní	Pozitivní
Název psychologie	Psychoanalýza	Analytická (hlubinná)
Užívaná metoda	Volné asociace	Imaginace – individuační proces
Struktura psyché	Vědomí – předvědomí – nevědomí	Kolektivní a osobní nevědomí, ego vědomé já, bytostné já
Vysvětlení nevědomí	Ústřední komplex	Archetypy
Nevědomé procesy	Teorie pudů	Kolektivní nevědomí, archetypy
Neuróza	Sexuální původ	Obecná nevyrovnanost
Libido	Sexuální energie	Vitální energie
Důležitý vývoj dítěte	Oidipovské období	Postoidipovské, osobní vývoj dítěte
Celkové zaměření	Převážně na sexualitu	Přijít na podstatu psyché z více pohledů
Díla	Totem a tabu	Proměny a symboly libida

Závěr

Tato práce se věnovala životu a práci dvou velikánů Sigmunda Freuda a Carla Gustava Junga na poli psychologie. V první části práce jsem se věnovala Sigmundu Freudovi, který se proslavil pro své ojedinělé teorie. Jako jeden z prvních psychologů, začal studovat nevědomé procesy, které se podílejí na utváření osobnosti. Jako první uvedl ucelenou teorii o vývoji jedince se zaměřením na psychosexualitu.

Další část je věnována Carlu Gustavu Jungovi, který měl být pokračovatelem Freudovi teorie. Podobně jako první kapitola je koncipována i druhá, kdy se část věnuje životopisu a část práci. Carl Gustav Jung byl ve svém chápání nevědomí zaměřen i do ostatních věd, jako je alchymie, astronomie, mysticismus. Na rozdíl od Freuda, těmto vědám přisuzoval stejnou míru kritičnosti, jako k ostatním vědám. Objevil kolektivní nevědomí společné pro celé lidstvo, zajímal se i o vrozené archetypy, které jsou v každém z nás. Rozvinul některé Freudovi teorie, ale v zásadě se od něho postupně odlišoval.

Jak už název práce napovídá, měl být Jung nástupcem Freuda. Freud k Jungovi nesmírně přilnul a považoval ho za svého syna a nazýval ho svým **korunním princem psychoanalýzy**. Jung cítil k Freudovi respekt a úctu, považoval ho za svého mistra psychoanalýzy. Bohužel se tito dva velikáni rozhodly ukončit jejich přátelství v roce 1913, z důvodu jejich častých neshod v práci. Poslední kapkou pro Freuda byla veřejná kritika jeho a jeho teorií sexuality, ze strany Junga. Už nebylo vyhnutí pro ukončení jejich vztahu. Jung vystoupil veřejně proti svému mistrovi, a to nelze jen tak přejít.

Seznam literatury

1. ANTIER, Jean Jacques. *C.G. Jung, aneb, Zkušenost s božstvím*. 1. vyd. Brno: Emitos, 2012. ISBN 978-80-87171-28-8.
2. BOROSSA, Julia. *Témata psychoanalýzy I: nevědomí, afekty a emoce, úzkost, fantazie, hysterie*. Praha: Portál, 2002. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-609-8.
3. DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 6. vyd. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0040-6.
4. EDINGER, Edward F. *Já a archetyp: individuace a náboženská funkce psyché*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2006. ISBN 80-85880-45-8.
5. FONAGY, Peter. *Psychoanalytické teorie: perspektivy z pohledu vývojové psychopatologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-993-3.
6. FREUD, Anna. *Já a obranné mechanismy*. Praha: Portál, 2006. Spektrum (Portál). ISBN 80-7367-084-4.
7. FREUD, Sigmund. *Mimo princip slasti a jiné práce z let 1920-1924*. Přeložil Miloš KOPAL, přeložil Jiří PECHAR. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1998. Sebrané spisy (Sigmund Freud). ISBN 80-86123-09-x.
8. FREUD, Sigmund. *Výklad snů*. 2. vyd., upr. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1994. ISBN 80-901916-0-6.
9. FREUD, Sigmund. *Výklad snů: O snu*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1998. ISBN 80-86123-07-3.
10. HARTL, Pavel. *Stručný psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-803-1.
11. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015, ISBN 978-80-262-0873-0.
12. HAYMAN, Ronald. *Život C. G. Junga, zrození psychomága*. 1. vyd. Přeložil BLUMFELD, S.M. Praha: Práh 2001a. ISBN 80-7252-046-6.
13. HAYMAN, Ronald. *Život C.G. Junga, k pramenům moudrosti*. 1. vyd. Přeložil BLUMFELD. S. M. Praha: Práh, 2001b. ISBN 80-7252-047-4.
14. HUNT, Morton. *Dějiny psychologie*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-386-2.
15. JUNG, Carl Gustav. *Aion: příspěvky k symbolice bytostného Já*. Přeložil Petr PATOČKA. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2003. ISBN 80-85880-26-1.
16. JUNG, Carl Gustav, SHAMDASANI, Sonu, ed. *Červená kniha: Liber Novus : čtenářská edice*. Přeložil Petr BABKA. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0490-9.

17. JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka; Stati vybral a z něm. orig. přel. Karel Plocek; Předml. naps. Ludvík Běťák*. Brno: Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-087-x.
18. JUNG, C. G. *The structure and dynamics of the psyche*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1969. ISBN 0691097747.
19. KENNEDY, Roger. *Témata psychoanalýzy II: libido - eros - perverze - exhibicionismus*. Praha: Portál, 2001. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-703-5.
20. KERR, John. *Nebezpečná metoda: příběh Junga, Freuda a Sabiny Spielreinové*. Praha: Prostor, 1999. Obzor (Prostor). ISBN 80-7260-009-5.
21. KUČERA, Miloš. *Pud u Freuda*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3466-1.
22. MARKUS, Georg. *Sigmund Freud a tajemství duše: životopis*. 1. vyd. Přeložila Eva ČERVINKOVÁ. Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-447-6.
23. MITCHELL, Stephen A. a Margaret J. BLACK. *Freud a po Freudovi: dějiny moderního psychoanalytického myšlení*. 1. vyd. Praha: Triton, 1999. ISBN 80-7254-029-7.
24. NAKONEČNÝ, Milan. *Průvodce dějinami psychologie*. 1. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85937-23-9.
25. PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia 2004. ISBN 9788020014993.
26. PLHÁKOVÁ, Alena. *Úvod do psychoanalytických teorií*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2011. ISBN 978-80-244-2933-5.
27. PONĚŠICKÝ, Jan. *Úvod do moderní psychoanalýzy*. 1. vyd. V Praze: Triton, 2003. ISBN 80-7254-426-8.
28. SAIC, Martin. *Protipřenos v psychoanalýze*. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-600-7.
29. SAYERSOVÁ, Janet. *Matky psychoanalýzy*. 1. vyd. Praha: Triton, 1999. ISBN 80-7254-35-1.
30. SCHWARTZ, Joseph. *Dějiny psychoanalýzy*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-393-8.
31. SLIPP, Samuel. *Freudovská mystika: Freud, ženy a feminismus*. 1. vyd. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-891-0.
32. STEIN, Murray. *Jungova mapa duše*. 1. vyd. Brno: Emitos, spol. s.r.o., 2016. ISBN 978-80-87171-51-6.
33. STORR, Anthony. *Freud*. 1. vyd. Praha: Argo, 1996. Osobnosti (Argo). ISBN 80-85794-93-4.